

Reprezentacija rock i heavy-metal glazbe u Hrvatskoj u tradicionalnim i novim medijima

Žunić, Lorena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:538644>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ MEDIJA I ODNOSA S JAVNOŠĆU

LORENA ŽUNIĆ

**REPREZENTACIJA *ROCK I HEAVY-METAL*
GLAZBE U HRVATSKOJ U TRADICIONALNIM
I NOVIM MEDIJIMA**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

dr. sc. Luka Alebić, doc.

KOMENTORICA:

dr. sc. Snježana Barić-Šelmić

Osijek, 2024.

SAŽETAK

Glazba nas prati cijeli životni vijek, od rođenja do smrti. Od ranijih civilizacija koje su glazbu koristile kao sredstvo komunikacije i držanja tempa prilikom obavljanja raznih poslova, u današnjem društvu na glazbu gledamo na nešto drugačiji način. Neki u njoj uživaju, neki je proučavaju i prenose znanje na nove generacije, dok je treći stvaraju i upravo od glazbe žive.

U ovom radu opisan je pojam kulture, popularne kulture i digitalizacije, a dotaknuta je tema portala u Hrvatskoj, razvoj i utjecaj glazbe na čovjeka, objašnjen je pojam supkulture, *rocka* i *heavy-metal* te je obavljena anketa kojoj je svrha bila prikazati kako to hrvatski tradicionalni i novi mediji izvještavaju o ovoj temi. Je li to izvještavanje raznoliko, kakvim tonom se izvještava i što bi to mogli promijeniti da bi kvaliteta izvještavanja o ovom žanru bila na nekoj višoj razini.

Ključne riječi: *heavy-metal* glazba, kultura, novi mediji, *rock*-glazba, tradicionalni mediji

ABSTRACT

Music accompanies us throughout our lifetime, from birth to death. From early civilizations that used music as a means of communication and to keep pace while performing various tasks, to today's society where we view music in a somewhat different way. Some people enjoy it, some study it and pass on their knowledge to new generations, while others create it and make a living from it.

In this paper, the concepts of culture, popular culture, and digitization are described. The topic of portals in Croatia, the development and influence of music on people, and the concepts of subculture, rock, and heavy-metal are explained. A survey was conducted to show how Croatian traditional and new media report on this topic. The survey aims to determine if the reporting is diverse, the tone of the reports, and what could be changed to improve the quality of reporting in this genre.

Keywords: culture, heavy-metal music, new media, rock music, traditional media

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMIETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITI

kojom ja Lorena Đurić
potvrđujem da je moj Diplomski rad

Akademsko

pod naslovom

Reprezentacija Rock i Heavy metal glazbe
u Hrvatskoj &
tradicionalne i novim medijima

te mentorstvom

dr. sc. Luka Babić, dr. sc.

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, 29. kolovoza 2020.

Potpis

Lorena Đurić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. KULTURA	3
2.1. POSTMODERNO DRUŠTVO	5
2.2.1. Supkultura	9
2.2.2. Znak rogova	11
2.3. DIGITALIZACIJA I DIGITALNA KULTURA	13
3. GLAZBA KAO NEIZOSTAVNA ESENCIJA KULTURE	14
3.1. GLAZBOM DO PROMJENA	16
3.2. ROCK GLAZBA	17
3.2.1. Hrvatski rock	18
3.3. HEAVY-METAL GLAZBA	21
4. KONVERGENCIJA MASOVNIH MEDIJA	25
4.1. INTERNETSKI PORTALI U HRVATSKOJ DANAS	25
5. METODOLOGIJA	27
5.1. INTERPRETACIJA REZULTATA ANKETNOG UPITNIKA	28
5.2. RASPRAVA	39
6. ZAKLJUČAK	41
Prilozi	46
Fotografije:	46
Grafikoni:	47

1. UVOD

Glazba se često smatra jednim od načina komunikacije odnosno komuniciranja (Haviland, 1990:122). Neki glazbu smatraju posebnim jezikom. Glazbom se može prenijeti misao, poruka, ali najmoćnije je sredstvo prenošenja emocije. „Ono na što mnogi ljudi ne obraćaju pažnju je činjenica da glazba nosi duhovni dodir. Glazba ljude tjera u plač, u stanje sreće, u stanje delirija, uzbuđenosti, vjere, ili malodušnosti.“ (Dario, 2012) Glazba povezuje ljude. Onaj tko poznaje notni zapis, može se sporazumjeti sa svim glazbenicima širom svijeta. Fascinantno je kako se na određenom mjestu skupe ljudi koji govore različitim jezikom, ali uglavnom zapjevaju i zasviraju neku pjesmu. „Glazba i likovne umjetnosti često se opisuju kao da imaju svoj vlastiti 'jezik'. Je li to jezik u istom smislu kao govorni ili pisani jezik? Bi li se tumačenje promijenilo ako bismo razlikovali improviziranu glazbu (poput nekog *jazza*) od pisanja i uvježbavanja glazbe (poput klasične ili pop-glazbe), između visoko formalnog, profesionalnog slikarstva i djetetovih crtarija? Što glazba i likovne umjetnosti komuniciraju publici?“ (Haviland, 1974:122)

U ovom diplomskom radu fokus je prebačen na *rock* i *heavy-metal* glazbu. Proučava se imidž i reprezentacija ovih žanrova u tradicionalnim i novim medijima na području Republike Hrvatske. „Masovni mediji nisu samo sastavnica javnosti kao 'zamišljene komunikacije', kakva može postojati jedino kroz medije, nego i nužna potreba za stvaranje institucionalizirane (infra)strukture javne sfere. Idealno, masovni mediji kanaliziraju protok diskursa od stvaranja mišljenja u mrežama javne sfere do političkog oblikovanja volje u političkom sustavu i obratno.“ (Splichal, 2014: 6)

U prvom, teorijskom dijelu rada definira se kultura, proučava se značaj glazbe, objašnjava se značenje supkulture i postavljaju se temeljna objašnjenja *rock* i *heavy-metal* glazbe. U drugom dijelu rada, u metodološkom okviru prikazan je pregled rezultata istraživanja te interpretacija rezultata. Istraživanje je obavljeno provođenjem ankete koja je podijeljena ljudima različite dobi, od tinejdžera do umirovljenika, od ljudi koji su obožavatelji *rock* i *heavy-metal* glazbe do onih koji nisu čuli niti za jedan bend.

U zaključku se obrazlažu najvažniji rezultati koji prihvaćaju/odbacuju hipoteze.

Cilj ovog rada je istražiti reprezentaciju i zastupljenost *rock* i *heavy-metal* glazbe u tradicionalnim i novim medijima u Republici Hrvatskoj.

2. KULTURA

Riječ kultura (lat. *colere*) znači obrađivati, njegovati. „Pojam koji obično označava složenu cjelinu institucija, vrijednosti, predodžaba i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a prenose se i primaju učenjem.“ (Reverso.hr, *n. d.*) Kao u inicijalnom značenju, kulturu treba obrađivati i njegovati kako bi opstala. Ona se uči. „Po definiciji E. B. Tylora (*Primitivna kultura*, 1871), koja se smatra prvom znanstvenom i najširoom definicijom, kultura se odnosi na znanje, vjeru, umjetnost, moral, zakone i običaje.“ (Hrvatska enciklopedija, *S. n., n. d.*) Kultura je cjelokupan sustav simbola, ponašanja, vjerovanja i normi nekog društva ili zajednice koji se generacijski prenosi. Kultura se dijeli na materijalnu i nematerijalnu. Bez kulture nema društva, ali ni bez društva nema kulture.

„Odavno smo navikli na to da je kulturi prikladno mjesto negdje u posljednjim trenucima dnevnika ili pak na margini margina dnevnih novina. Ali kultura je sve samo ne nešto rubno i sporedno u cjelini života. Ona je skrb za sam temelj smisljena života kako svakog pojedinca tako i svake ljudske zajednice.“ (Barbarić, 2015:16)

Kulturne varijacije su etničke grupe, supkulture, kontrakulture i etnocentrizam. (Gavranić, 2021)

Kultura bi se mogla podijeliti na visoku, pučku, masovnu i popularnu kulturu. O kulturi se često, prema Baldwin (1999:7), raspravlja sa sljedećih stajališta: kultura kao umjetnost i umjetnička djelatnost, kultura kao način života te kultura kao proces razvoja. Kako navodi autorica Nada Zgrabljic Rotar (2020:13), razne promjene tehnologije uvjetuju promjenu očekivanja publike, na primjer, od tradicionalnih se medija očekuje jedna vrsta usluge, zadovoljenje potreba. McLuhan je rekao da je čitanje jutarnjih novina poput uranjanja u kadu

tope vode, dok televiziju smatra „članom obitelji“ (nalazi se uglavnom u središtu dnevnog boravka, dok je radio prema njegovom mišljenju „bubanj plemena“).

Slika 1. Ljudi zajedno okupljeni gledaju televiziju

Izvor: preuzeto u cijelosti (Brinson, 2021)

Prema Ministarstvu kulture i medija (*n. d.*), prije same podjele medija, konzumiranja i dijeljenja informacija, važno je dotaknuti se jedne iznimno važne teme, a to je medijska pismenost. Zbog sve većeg utjecaja medija na djecu, ali i na odrasle te na njihovo razumijevanje, vrlo važnu ulogu ima medijska pismenost. Ona, prema široko prihvaćenoj definiciji, uključuje sposobnosti pristupa, analize, stvaranja i vrednovanja medijskih poruka u različitim oblicima. Ove četiri komponente definicije upućuju na prirodnu povezanost medijske pismenosti s pitanjima tehnološkog pristupa medijskom sadržaju: važnost kritičkih vještina, odnosno vještina vrednovanja i analiziranja, nužnih za razumijevanje i interpretiranje medijskih sadržaja i komplementarnost iskustva proizvodnje i stvaranja sadržaja kao alata za učenje da bi se povećale bitne kritičke sposobnosti. Budući da smo svakodnevno konzumenti velike količine informacija, upravo nam medijska pismenost omogućava bolje snalaženje i prepoznavanje lažnih vijesti, manipulacija i govora mržnje te odabir kvalitetnog sadržaja i relevantnih, istinitih i provjerenih informacija. Posebno je važna za djecu koja sve ranije počinju koristiti različite vrste medija. Cilj medijske pismenosti je potaknuti razgovore o medijima te sigurnom korištenju tehnologija bez kojih ne možemo napredovati u 21. stoljeću. Prema Hodalj (2018: 8), od novih, internetskih medija korisnici imaju drugačija očekivanja, a to su najčešće brzina, bogatstvo informacija i multimedijalne pogodnosti kao što su audio i video isječci, poveznice i interaktivnost. Upravo su zbog te interaktivnosti (u kojoj se svačiji glas čuje i u kojem smislu svi imaju pravo glasa i pravo mišljenja u javnosti) internet i internetski mediji „buknuli“. Kako

govori Zgrabljic Rotar (2020: 23), medije dijelimo na tradicionalne i nove, a novinarstvo na novinarstvo tradicionalnih medija i novinarstvo novih medija. U slučaju novinarstva u novim medijima dolazimo do fenomena slabljenja odgovornosti i profesionalnosti (preciznost, dubina analize, ravnoteža, pouzdanost informacija i izvora, točnost činjenica, kvaliteta jezika). Upravo zbog brzine konzumacije vijesti i mogućnosti komentiranja istih, vrlo lako se dolazi do „pokvarenog telefona“ i stvaranja *fake newsa*.

„Nova digitalna kultura zahtijeva mnoga nova zanimanja, postavlja zahtjeve za novim obrazovanjem, znanjima i vještinama proizvodnje medijskih sadržaja. Nametnut će se brojni digitalni poslovi (engl. *digital jobs*) čije nazive zasad nalazimo samo u engleskom jeziku i za koje nemamo ni prikladne inačice ni prikladnu sustavnu edukaciju. Po svoj prilici brzo se krećemo prema središtu digitalne komunikacijske revolucije koja poput uragana uvlači u sebe svakodnevicu, od posla i obrazovanja do zabave i umjetnosti.“ (Zgrabljic Rotar, 2020:12) Kroz analizu ankete uviđa se kako grupe, obožavatelji koji prate *rock* i *heavy-metal* glazbu sada sve više informacija dobivaju kroz nove, digitalne medije.

2.1. POSTMODERNO DRUŠTVO

Potrošačka je kultura vezana uz modernost u cjelini i uz glavne vrijednosti, prakse i institucije koje definiraju zapadnu modernost, kao što su individualizam, izbor i prije svega tržišni odnosi. Tržište je glavna odrednica potrošačke kulture. (Čolić, 2008: 953) Već je poznato da mediji imaju snažan utjecaj na to kako razmišljamo o određenim temama i kako percipiramo stvari i događaje. Stoga se suvremeno društvo može opisivati i kao materijalističko, hedonističko i narcisoidno, kao kultura utemeljena na novcu koju više zanima „imati“, a ne „biti“. Tu činjenicu možemo vidjeti na suvremenim koncertima, gdje je važnije snimiti i objaviti što bolji *story* ili objavu na društvenim mrežama da bismo svojim pratiteljima i prijateljima pokazali da smo tamo i da imamo za takve događaje, dok zapravo mi sami ne uživamo u trenutku. Referirajući se na Zygmunda Baumana (2004), možemo podcrtati kako smo svi mi u i na tržištu, u isti mah i potrošači i roba. Još je Durkheim (2003) tvrdio da su bezgranične želje nezasiťne već po definiciji, a nezasiťnost se, s razlogom, smatra bolesnim znakom. Zbog toga što ih ništa ne obuzdava, one uvijek beskrajno nadilaze sredstva kojima raspolazu: dakle, ništa ih ne može umiriti. Zbog toga je potrošačka kultura prepoznatljiva po neograničenoj potrebi i stalnoj želji za više stvari i stvarnoj proizvodnji većeg broja želja.

„Petrošačka je kultura kontradikcija, tj. oksimoron kulture, ona je antiteza i neprijatelj kulture. Upitno je kako će se kultura nastaviti razvijati i kako će život imati smisao, jer je trenutno smisao života fokusiran na stvarima koje posjedujemo.“ (Čolić, 2008: 960)

Postmoderna kultura zamagljuje granicu između stvarnosti i reprezentacije. U 21. stoljeću sve je teže vidjeti tu granicu. Razvojem tehnologije i sve većom količinom informacija kojoj su ljudi svakodnevno izloženi dolazi do fragmentacije. Više nije slučaj da svi imaju jednaku kolektivnu svijest i jedan izvor informacija. Takva fragmentacija je uvelike pod utjecajem medija. Taj se podatak može vidjeti na primjeru algoritama na društvenim mrežama, koje s jedne strane pružaju velik broj raznovrsnih vijesti i informacija, a s druge strane čine *loop* kada „uhvate“ što pojedinca zanima. Ako uzmemo u obzir da je internet mjesto na kojem se informacije dijele i razmjenjuju između osobe koja postavlja informaciju i osobe koja dobiva informaciju, algoritam ih razvrstava na temelju relevantnosti i na taj način zapravo spaja te dvije strane. Negativna je strana algoritma ta što on nastoji spojiti osobe istog razmišljanja i pogleda na svijet te tako ponovno stvara homogenost izvora vijesti te ima tendenciju „izolirati“ druge informacije. Prikazano na primjeru glazbe: ako pojedinac sluša glazbu putem *YouTube* mreže, u samom početku će mu se na početnoj stranici prikazivati svi popularni izvođači i glazba u svijetu i na lokaciji na kojoj se korisnik nalazi. Kada korisnik krene pretraživati glazbu koju želi slušati, u ovom primjeru su to *rock* i *heavy-metal* glazba, uskoro će mu *YouTube* samo to početi predlagati i potpuno će izolirati druge žanrove i izvođače. Upravo tu nastaje problem gdje su korisnici, unatoč tome što imaju pristup ogromnom broju vijesti i informacija, na neki način zapravo zakinuti. Gledajući na takav način, ako se supkulture ne komercijaliziraju, zapravo uopće neće imati priliku doći na početne stranice većih *streaming* servisa.

2.2. POPULARNA KULTURA

„Kada se govori o suvremenoj popularnoj kulturi, gotovo da nije potrebno spomenuti ulogu masovnih medija – oni se razumijevaju kao osnovno sredstvo prenošenja izričaja popularne kulture te neki teoretičari govore o *medijskoj* popularnoj kulturi. Sav spektakl suvremenoga društva prenosi se masovnim medijima, pogotovo onima koji najbolje utjelovljuju persuazivnu moć slike.“ (Labaš i Mihovilović, 2011: 107) Popularnu kulturu teško je definirati jednom rečenicom. Popularna kultura je kultura koju stvara narod i koja je za narod. „U popularnoj kulturi sve se vrti oko emocionalne snage *showa*.“ (Danesi, 2008: 266)

Osnovna obilježja popularne kulture su: spektakl, pružanje zadovoljstva, progresivnost, društvene promjene, kontradiktornost, emocionalnost te raskid s tradicionalnim normama i vrijednostima. Prema Fiske (2003), popularna je kultura jednostavna, široko prihvaćena, odnosno ona koja pripada ljudima i koja se sviđa većem broju ljudi. Popularna kultura se pojavljuje krajem Drugog svjetskog rata u SAD-u (1950.) rastom populacije i kupovne moći građana. Mladi su bili društveni aktivisti, nositelji društvenih promjena i buntovnici, a trendovi njihove kulture postali su osnova trendova popularne kulture (Elvis, džins, *rock*, hipiji, *punk*, borba za prava homoseksualaca, antiratni protesti, Madonna, popularni jezik...). Prema Labaš i Mihovilović (2011: 118), proučavanje popularne kulture može lako dovesti do prikaza stanja određenog naroda. Elementi popularne kulture, kao što su njezine riječi, zvukovi, prostori i identiteti, nudila je mladima oblik političkog izražavanja. Nije to bila „puka zabava” niti potrošačka propaganda, već sredstvo artikulacije i rješavanja proturječja naprednog kapitalizma. Glas popularne kulture pokretač je u odgovoru zajednice na svijet u kojem živimo. Glazba gradi zajednice, daje smisao svijetu i pronalazi načine opisivanja, artikulacije i provođenja promjena. Glazba je također način na koji su ti događaji obilježeni. Popularna kultura može nam pružiti sukobljene i često kontradiktorne poruke, ali upravo je zbog toga ključna za razumijevanje javnih nemira. Popularni sadržaji su ogledalo težnji, vrijednosti i stavova društva u kojem su popularni te su odraz društvene zbilje. Kako pišu Labaš i Mihovilović (2011: 118), popularna kultura nikada ne bi uspjela postati temelj suvremene kulture da nije bilo glazbe kao jednoga od njezinih osnovnih izričaja. Trendovi u glazbi postali su sinonimi za razdoblja popularne kulture: era *jazza*, era *swinga*, era *rocka* itd. Glazba je srž popularne kulture.

Popularna glazba govori o popularnim temama, artikulira društveni otpor, postavlja politička pitanja te širi mirovne poruke, poput pjesme *Imagine* Johna Lennona. Neki teoretičari popularnu kulturu izjednačuju s masovnom i folk-kulturom, no detaljne rasprave i argumenti predlažu razlikovanje tih triju pojmova. Izričaji popularne kulture prenose se masovnim medijima i nemoguće ih je analizirati odvojeno. (Labaš i Mihovilović, 2011: 118)

“Masovna kultura je urbana kultura koja je nastala s pojavom medija i mlađa je od tradicionalne i elitne kulture. Usko je vezujemo uz medije, uz pojavu filma, radija i televizije. Na neki način suprotna je elitnoj po svojoj demokratičnosti i dostupnosti svim slojevima društva bez obzira na znanje, obrazovanje, društveno podrijetlo, materijalni status.” (Zgrabljic Rotar, 2016: 59) Prema Zgrabljic Rotar (2016: 59), masovna kultura nastaje daleko od formalnih institucija društva, daleko od obrazovnih ustanova, crkvi i muzeja. Ona je dostupna i privlačna velikom

broju ljudi, njezini su proizvodi stereotipizirani i standardizirani te time prilagođeni širokoj publici. Masovnu se kulturu uglavnom stvara kako bi se potrošače odvratilo od njihove stvarne potrebe i oblikovalo tako da im se oduzme individualnost. „Pop-kultura ili masovna kultura posebno je zanimljivo područje istraživanja u današnjem vremenu novih medija.” (Zgrabljić Rotar 2016: 59) Ranije se debatiralo hoće li masovna kultura uništiti kulturu, je li štetna i opasna za razvoj umjetničkog izraza. Prema Zgrabljić Rotar (2016: 60), masovna je kultura nastala kao opozicija elitnoj i kao potreba naroda za svojim izražavanjem u području umjetničkog, stoga je ljudima potrebna.

Folk-kultura nastala je kao suprotnost masovnoj kulturi. Kultura koja potječe iz naroda i koju narod oblikuje prema vlastitim potrebama, bez utjecaja visoke kulture, djelomično se preklapa s pojmom popularne kulture.

„Popularna glazba na samim počecima nastajala je iz pjesama, plesova i melodija koje su se upotrebljavale u baladnim operama početkom 18. stoljeća, repertoarima pjevačkih ansambala, limene glazbe, te raznih glazbenih priredbi koje su se održavale na otvorenim pozornicama tijekom 19. stoljeća. Ondašnje melodije doprle su do šireg puka posredstvom putujućih glazbenika i uličnih svirača. Tijekom tog vremena postaje jasno da uz klasičnu i tradicionalnu postoji i popularna vrsta glazbe koja do kraja stoljeća zahvaljujući novim mehaničkim i električnim izumima doživljava snažan razvoj. Novim tehnologijama poput gramofona, gramofonskih ploča, magnetnih traka dolazi do masovne pohrane, reprodukcije i distribucije popularne glazbe, a pojavom zvučnog filma i televizije taj razvoj postaje jedna sasvim nova dimenzija.” (Lazo, 2022: 7) Obilježja su joj niža estetska vrijednost, manja strukturna složenost i velika fluktuacija, brzo prihvaćanje i nagli pad slušanosti.

„Početkom 20. stoljeća javlja se termin glazbene potrošnje, odnosno konzumacija glazbe kao potrošne robe – proizvoda koji je moguće slušati u bilo koje doba dana iz udobnosti vlastitog doma. Taj period obilježava američka produkcija pjesama i mjuzikala koja se temelji na etničkoj američkoj glazbi poput irskog folklora, *country* glazbe, afroameričkih *regtimea*, *jazza* i *bluesa*, plesne glazbe, *boogie-woogija*, latinoameričkog tanga, rumba, mamba, zatim pojave francuske šansone, talijanske kancione i njemačkih šlagera. Ovo razdoblje nas uvodi u pojavu glazbenih imena koja postaju simboli novonastalog pravca u glazbi poput L. Armstronga, N. K. Colea, F. Sinatre, J. Brela, E. Piaf, Petera Alexandera, Caterine Valente, D. Modugna, C. Ville, Mine i dr. Od sredine 1950-ih prvi put se javlja *rock and roll* kao hibridni oblik *rhythm and bluesa* i *country* glazbe koji će iznjedriti prvu globalnu zvijezdu Elvisa Presleya. Taj utjecaj poput pandemije zahvaća široke slojeve mladeži u Europi i Americi te postaje simbol popularne

glazbe i kulture 20. stoljeća. Svjetska scena popularne glazbe druge polovice 20. stoljeća svoje ishodište nalazi u *rocku*, podstrujama i hibridima *rocka* koji svoj utjecaj kanaliziraju na milijune mladih diljem svijeta. Skupine koje su obilježile epohu bile su *The Beatles*, *Rolling Stones* kao glavni predstavnici žanra, zatim *Sex pistols* (*punk rock*), Bob Dylan, J. Baez (*folk rock*) i dr.” (Lazo, 2022: 8) „U popularnoj umjetnosti današnjice, popularna glazba dominantan je oblik glazbene kulture. Po principu kontradikcije kritičari masovne kulture je karakteriziraju manje vrijednom umjetnošću, kojoj negiraju kulturni značaj te potencijalnu sposobnost da ipak dosegne visoku estetsku vrijednost strogih umjetničkih kriterija.” (Lazo, 2022: 13)

Što se tiče domaće popularne glazbe, prema Lazo (2022: 23), veliku popularnost ostvaruju sastavi: *Time*, *Parni valjak*, *Indexi*, *YU grupa*, *Atomsko sklonište*, *Leb i sol*, *Teška industrija*, *Smak*, a posebno *Bijelo dugme* za koje će mnogi reći kako pravo doba *rocka* započinje upravo s njima. Tajna njihova uspjeha je spoj *rock riffova* s folklornim motivima. Dražen Vrdoljak takvom je *mixu* nadjenao ime „pastirski rock“. Sastav krajem 1977. godine održava spektakularni koncert kod beogradske *Hajdučke česme* koji posjećuje približno 100 000 ljudi, što ga čini najvećim domaćim *rock*-koncertom, a bendu doprinosi kulturni status.

Glazba novoga vala težila je razbijanju tabu-tema u tadašnjem društvu. Droga, seksualni odnosi, homoseksualizam i kritiziranje sustava bili su samo neki od motiva s kojima se možemo susresti u tekstovima tadašnjih novovalnih bendova. Neki od bendova novog vala su: *Prljavo kazalište*, *Azra*, *Haustor*, *Paraf*, *Film*, *Pankrti*, *Bijelo dugme*, *Električni orgazam*, *Film*, *Haustor*. (Berislavić, 2020: 5)

Osim navedenih bendova novoga vala, ističu se i različite izdavačke kuće, od kojih su hrvatske: *Croatia Records* (1947. *Jugoton* najstarija i vodeća; *CMC*), *Dallas Records*, *Aquarius Records*, *Hit Records*, a svjetske: *Universal Music Group*, *Sony Music*, *Warner Music Group*.

2.2.1. Supkultura

Prema Hrvatska enciklopedija (*n. d.*), supkultura je bilo koje odstupanje adolescentskih i drugih aktera od normi i vrijednosti uže i šire roditeljske kulture; često je vezana uz koncept društvene klase kao socijalizacijskoga svijeta. Nadalje, Velčić (2022: 15) govori da su supkulture načelno skupine ljudi koje se značajno razlikuju od drugih društvenih skupina i to je glavni čimbenik koji ih povezuje.

Punk i *rock'n'roll* nastali su kao svojevrsni izrazi bunta, neslaganja i kritike društva, a s vremenom su postali omiljena glazba raznim skupinama ljudi.

Storymaps (2021, S. n.) prenosi da su zbog razvoja tehnologije supkulturni identiteti postali sve kratkotrajniji. Platforme poput društvenih mreža izlažu ih masovnoj publici, čineći ih podložnima komercijalizaciji. To razgrađuje ekskluzivnost koja je svojstvena njihovom grupnom identitetu.

Moderne supkulture značajno su se transformirale u digitalnom dobu, gdje geografske granice više ne ograničavaju formiranje zajednica. Umjesto toga, internet omogućuje ljudima da formiraju supkulture na temelju zajedničkih interesa i identiteta, nadilazeći fizičke lokacije.

Supkultura se još veže uz pojmove delikventne kulture i kontrakture. Što se onda željelo postići pojavom supkulture? „Prema nekim istraživanjima ona se uglavnom javljala kod mlađih osoba i u nižim klasama koji su svojom buntovnošću željeli iskazati nezadovoljstvo postojećim poretkom i situacijom u društvu. Zašto baš na takav način? Pa opće je poznato da sve što je izvan granica *normale* privlači pozornost, a to je ono što je ključno kada želimo promjene kao što su danas npr. prosvjedi.“ (Vrhovčić, 2020)

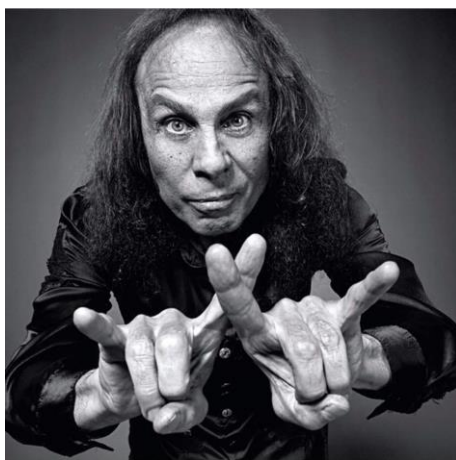
Vrhovčić (2020), navodi da je Phil Cohen, pripadnik Birminghamske škole, tvrdio da postoje četiri elementa koja se nalaze u svakom supkulturnom stilu. To bi bili glazba, rituali, način odijevanja i tzv. *sleng*. Kasnije Cohen pridodaje još jedan element, a riječ je o teritorijalnosti. Prikažimo to na primjeru navijača Nogometnog kluba *Dinamo* iz Zagreba. Oni slušaju navijačke pjesme hrvatskih izvođača, ritual bi im bio odlazak na sve utakmice NK *Dinamo*, odijevaju se uglavnom u crno s istaknutim obilježjima kluba, *sleng* im je uglavnom *purgerski*, a za teritorij bi mogli reći da je to područje grada Zagreba.

Prema Labaš i Mihovilović (2011: 118), mlađe generacije u popularnoj glazbi prepoznaju vrijednosti i značenja koja su bliska njihovu vlastitomu identitetu i stajalištima. Glazbu koriste kao sredstvo izražavanja bunta i odvajanja od odraslih. S druge strane, kod starije generacije, slušanje glazbe njihove mladosti pobuđuje nostalgične osjećaje i sjećanja na prošla, ljepša vremena. Primjer toga bila bi emisija HTV-a *Evergreen*.

Danas postoji mnoštvo takvih emisija jer je i to na neki način postao trend „vraćanja u prošlost“ i *oldschool*.

2.2.2. Znak rogova

Kako se može pronaći u Loudwire (2021), znak rogova, poznat i kao đavolji ili metalni rogovi, izrazito je prisutan u *heavy-metalu*, *hard-rocku* i drugim sličnim žanrovima, no mnogi ne znaju kako je uopće nastao. Loudwire (2021) nadalje navodi da za antropološki pristup treba znati da ručna gesta koju metalci identificiraju kao đavolje rogove može značiti različite stvari u različitim kulturama i religijama. Ako ste u Italiji i ispružite kažiprst i mali prst dok druge držite palcem, lokalni stanovnik bi mogao pomisliti da pokušavate otjerati lošu sreću ili ih uvrijediti, kako je dokumentirao CNN. Na drugim mjestima u svijetu također se može smatrati uvredljivim znakom. Povijest geste seže još dalje, posebno u duhovnom kontekstu. Ironija je u tome što se znak koji metalni obožavatelj koristi da bi označio neku kombinaciju glasne glazbe, hedonizma i moguće obožavanje đavla, često koristi za izbacivanje demona u budizmu (*Karana Mudra*). To je joga *Apana Mudra*, za koju se kaže da donosi zdravlje i snagu ili čak rješava plinove i probavne smetnje. Danas postoje i drugi primjeri kao *Hook 'Em Horns* Texasa Longhorns ili *emoji*. Poanta je da se fizička gesta koristila dugo prije nego što je povezana s metalom ili čak glazbom. Međutim, simbol rogova nije točno isti kao te ritualne geste, gdje srednji i prstenjak lagano dodiruju vrh palca. Kod rogova, palac obično prekriva jedan ili više noktiju. Izvođača koji je uveo „rogove“ u žanr prilično je teško pronaći. Čak su i *Beatlesi* bili uključeni, no ako se pita fanatike ovog žanra, većina će se složiti da je među prvima bio Ronnie James Dio.

Slika 2. Ronnie James Dio, dvostruki znak rogova

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Amino, 2016)

Kako navodi Loudwire (2021), godine 1979., prema prepričavanju legende *The Florida Times-Uniona*, Dio je želio signal koji bi ga razlikovao od Osbournea, kada je zamijenio pjevača u *Sabbathu*. Ozzy je bio poznat po pokazivanju dvostrukih znakova mira pa je Dio počeo pokazivati dvostruke đavolje rogove na pozornici s bendom. Tko god da je onda zapravo započeo ovaj trend, dvosmisao đavoljih rogova došao je do izražaja. Obitelj Dio koristila je simbol za odbijanje zla, ali najvjerojatniji inicijator popularnosti đavoljih rogova u *heavy-metalu* je rock grupa *Coven* iz '60-ih i '70-ih opsjednuta okultizmom. *Coven* je bila sklona korištenju đavoljih rogova za đavolju svrhu. Sada se možda čini smiješnim, ali ako se uzme *Covenov* debitantski album iz 1969. godine *Witchcraft Destroys Minds and Reaps Souls*, doslovno, primarni cilj *doom-rockera* iz Chicaga bio je širenje riječi Sotone. Posebno je zanimljivo da se uvodna pjesma na albumu *Mercury Records* zove *Black Sabbath* te da neki članovi benda očito pokazuju đavolje rogove na stražnjoj strani omota albuma. „Uz 'zle' molitve tijekom *Coven in Charing Cross*“, piše Joe Viglione iz *AllMusica* o glazbi s albuma *Witchcraft*, „*Coven* postaju pomalo pretjerani, grupa ide preko granica pokušavajući promovirati stvari vezane uz crnu magiju. Naslov *Pact With the Devil* napisan je *Pack With the Devil* na etiketi, a *Satanic Mass* u trajanju od 13 i više minuta više je kuriozitet nego glazbena avantura.“

Slika 3. Stražnja strana *Covenova* albuma

Izvor: preuzeto u cijelosti (Google slike, 2024)

2.3. DIGITALIZACIJA I DIGITALNA KULTURA

Digitalizacija je, prema Hrvatska enciklopedija (*n. d.*), u najširem smislu, prevođenje analognoga signala u digitalni oblik (analogno-digitalna pretvorba). U užem smislu, to je pretvorba teksta, slike, zvuka, pokretnih slika (filmova i videa) ili trodimenzijskog oblika nekog objekta u digitalni oblik, u pravilu binaran kôd zapisan kao računalna datoteka sa sažimanjem podataka ili bez sažimanja podataka, koji se može obrađivati, pohranjivati ili prenositi računalima i računalnim sustavima. U Hrvatskoj je digitalizacija televizijskog emitiranja započela istodobno kada i u drugim europskim zemljama. Program Hrvatske radiotelevizije eksperimentalno se počeo emitirati 2002. godine.

„Digitalna kultura je dio kulture društva, dio kulturne politike društva te označava proces transformacije same ideje kulture u društvu.“ (Zgrabljic Rotar, 2020: 33) Prema Pasqualetti (2005: 257), digitalna se kultura može definirati kao prijelaz iz masovne kulture s centraliziranom kontrolom na decentraliziranu i destrukturiranu, poosobljenu kulturu koja se neprekidno mijenja. Digitalna kultura nije strukturirana i centralizirana, čime se jačaju otpori vladajućoj kulturnoj prevlasti i otvara prostor protivljenju, kao što su npr. ekološki pokreti, protivnici skupine G8, kulturne, rasističke, alternativne manjine itd. „Digitalna kultura, kao i elitna, također pretpostavlja specifičnu vrstu obrazovanja. Građani bez potrebne edukacije, kao i kod elitne kulture, ne mogu ostvariti pravo sudjelovanja u procesima nove digitalne kulturne scene. Neki od pojmova koji određuju digitalnu kulturu su: virtualnost, mobilnost, konvergencija, interaktivnost, digitalizacija, nova publika, novi mediji, medijska industrija, medijska revolucija.“ (Zgrabljic Rotar, 2016: 60)

3. GLAZBA KAO NEIZOSTAVNA ESENCIJA KULTURE

Glazba je jedna od najstarijih civilizacijskih umjetničkih formi. Prema Dobrota (2012: 160), rane izraze muzikalnosti istraživalo se putem analize percepcije glazbenih obrazaca i pjevanja usmjerenog dojenčetu. Velčić (2022: 2) nadalje piše da je H. Spencer postavio jednu od prvih teorija postanka glazbe tako što je usporedio ljudske zvukove koji proizlaze iz viška energije nastale pojačanjem i smanjenjem intenziteta emocija (pjevanje) sa životinjskim. Darwin je također glazbu objašnjavao kao biološku potrebu, a ostale su teorije više usmjerene na društvenu ulogu glazbe. Bucher tvrdi da je glazba nastala iz zvukova koji su pratili pokrete za vrijeme rada i kao takva je služila očuvanju odmjerenosti tih pokreta. Stumpf je tako tvrdio da je inicijalna uloga glazbe u primitivnim zajednicama bila signalizacija kroz poklike, a Combarieu glazbu povezuje s magijom, što sve donosi Andreis (1989) u svojoj *Povijesti glazbe*. Nadalje, Andreis (1989) piše da nijedna od tih teorija ne obuhvaća glazbu u njezinoj cijelosti, već proučava njezine zasebne elemente i uloge. Specifičnost najranijih primjera korištenja glazbe jest ta da je ona društveni fenomen usađen u druge umjetničke manifestacije poput plesa i mimike te u radne procese, a sve u svrhu čovjekovog nastojanja da djeluje na vanjski svijet. Prema Velčić (2022: 3), (iako kada se danas kaže riječ glazba, svima prvo na pamet padnu njihovi najdraži izvođači), glazba je nekoć imala veću spiritualnu, a manje tržišnu vrijednost te je bila važan čimbenik svakodnevica mnogih ratara, ratnika i mnogih drugih pripadnika primitivnih naroda. Kako navodi Velčić (2022: 3), afrička plemena koriste glazbu kao „gorivo“ za težak rad u polju. Glazba potiče motivaciju. Neki narodi koristili su glazbu u borbama. Umjesto vođenja bitki, pripadnici Ammassalika dogovarali su i vodili pjevane prepirke danima i tako rješavali sukobe. Neki pak glazbu koriste u komunikaciji. Prema raznim istraživanjima, dojenče može detektirati promjene u melodijskoj konturi, vremenskom strukturiranju, visini i boji. Budući da dojenče može uočiti i najmanje razlike koje su glazbeno relevantne u bilo kojoj kulturi, možemo zaključiti da su začetci glazbene percepcije darovi prirode, a ne proizvodi kulture. Govor usmjeren prema dojenčetu ima različite funkcije, a neke od njih su usmjeravanje njegove pozornosti, prenošenje emocija te pomaganje u učenju jezika rasvjetljavanjem različitih jezičnih struktura i važnih riječi.

„Iako se njeno značenje, forma i ekspresija u pojedinim kulturama razlikuju, ona predstavlja temeljnu formu ekspresije ljudske kulture. Osim toga, glazba je sredstvo kulturne transmisije,

reprodukcije, a ponekad i otpora, pa promatrano iz te perspektive, ona prenosi mnogo glazbenih i neglazbenih poruka te ostvaruje niz glazbenih i neglazbenih ciljeva, ponajprije političkih, društvenih i religijskih.“ (Dobrota, 2012: 155) Prema Herndon i McLeod (1982: 83), odnos između glazbe i kulture, koji se često naglašava, doista je prisutan. Nešto na što se znanstvenici uglavnom referiraju u ovim izjavama jest bliska povezanost glazbe s ekonomijom, politikom i religijom.

Ova se povezanost može promatrati na tri načina:

- (1) da kulturne institucije ograničavaju glazbeni izraz
- (2) da određene kulturne institucije pružaju organizacijske modele za glazbene skupine
- (3) da glazba funkcionira unutar kulture kao sredstvo promjene osobne svijesti.

Poput religije i magije, umjetnost također doprinosi ljudskom blagostanju i pomaže oblikovati i značajnost života. Doista, odnos između umjetnosti i religije ide dublje od toga, jer mnogo onoga što nazivamo umjetnošću stvoreno je u službi religije: mitovi da bismo objasnili ritualne prakse, predmeti da bismo prikazali važna božanstva, glazba i plesovi za ceremonijalnu upotrebu, slikarska umjetnost da bi zabilježila religijska iskustva i/ili služila kao objekt nadnaravne moći same po sebi i slično. Na vrlo stvaran način, glazba, ples i bilo koji drugi oblik umjetnosti, poput magije, iskorištavaju psihološke sklonosti da bi očarali druge ljude i potaknuli ih da percipiraju društvenu stvarnost na način koji je povoljan za interese onoga koji očarava. Poput religije, umjetnost bilo koje vrste izražava ljudsku potragu za redom, u smislu da umjetnik daje oblik nekoj suštinski bezobličnoj sirovini. (Haviland, 1974: 204)

Glazba je veliki dio života svih ljudi. Od rođenja slušamo glazbu, roditelji nam pjevaju uspavanke, kroz život slušamo različite vrste i žanrove glazbe, pa i na samom ispraćaju pokojnika pojavljuje se glazba.

Kao što je navedeno i u uvodu ovog rada, glazba povezuje ljude. Uzmimo primjer *rock* i *metal* glazbe: ljudi širom svijeta slušaju ovu vrstu glazbe, ali se preko nje i povezuju odlascima na koncerte i upoznavanjem drugih obožavatelja. Kupovinom promotivnih materijala i memorabilija postaju prepoznatljiviji drugim ljudima koji imaju iste interese. U novije vrijeme postoje mnoge grupe na društvenim mrežama koje su namijenjene fanaticima *rock* i *metal* glazbe. Tamo se ljudi okupljaju, dijele fotografije i iskustva s koncerata, preporučuju nove pjesme i bendove itd.

3.1. GLAZBOM DO PROMJENA

Kako navodi Haviland (1974: 429), glazba se često koristi kao sredstvo pobune. Ona je također snažan identifikator. Mnoge marginalizirane skupine koristile su glazbu samo u svrhu identifikacije, povezujući grupu i u mnogim slučajevima suprotstavljajući svoje oblike napadu dominantne kulture ili izražavajući društvene i političke komentare. Primjeri uključuju tzv. *punk*-grupe poput *Rage Against the Machinea* i *rap*-grupe poput *Public Enemyja* ili *L.L. Cool J-a*, kao i etničke grupe koje sponzoriraju glazbene festivale. *Potlatchi* i *powwowi*, među ostalim prilikama, omogućuju određenim skupinama američkih domorodaca da potvrde i proslave svoj etnički identitet, kao i da ispune druge funkcije.

„*Hippie*-pokret javlja se 1966. godine 20. stoljeća na zapadnoj obali SAD-a, u San Franciscu, te se proširio na čitavu Ameriku i Europu.“ (Miškulin, 2019: 12) Prema Divanović (*n. d.*), tih šezdesetih godina svijet je izgledao kao prilično mračno mjesto. Postojala je blokovska podjela svijeta na istočni i zapadni. Vijetnamski rat bio je točka na kojoj se počela buditi građanska svijest, počelo je snažnije suprotstavljanje službenoj američkoj politici i stilu života.

Slika 4. *Hippie*-pokret

Izvor: preuzeto u cijelosti (*Wannabe magazine*, 2024)

Međutim, najveće buntovništvo i protivljenje sustavu vidimo u *punk* glazbi. Prema Hrvatska enciklopedija (*n. d.*), nihilizam *punk-rocka*, kao i njegove smišljeno agresivne izvedbe, lišene aranžmanskih ukrasa, ne izvire samo iz ciničnog odnosa prema društvenoj

stvarnosti i javnome životu, nego i iz negativnog stava spram većine prethodnih žanrovskih odsječaka popularne kulture.

Slika 5. Punk, *Sex Pistols* na koncertu u Studentersamfundetu, Trondheim, Norveška, 1977.

Izvor: preuzeto u cijelosti (Hrvatska enciklopedija, 2024)

3.2. ROCK GLAZBA

Prema Hrvatska enciklopedija (*n. d.*), *rock* glazba općenit je naziv za oblik popularne glazbe koji je evoluirao iz američkoga *rock and rolla* 1950-ih, a potom se od 1960-ih razgranao u različite podžanrove.

„Prvotno značenje engleskog izraza *rocking and rolling* (ljuljanje i kotrljanje) odnosilo se na ljuljanje brodova na oceanskim valovima, potom i na duhovne crkvene rituale među američkim crnačkim stanovništvom, te u smislu naglašeno seksualnih konotacija, a kao glazbeni termin *rock and roll* ulazi u uporabu 1940-ih i 1950-ih u SAD-u (radijski glazbeni urednik Alan Freed osobito je zaslužan za njegovo uvođenje u popularnu terminologiju).“ (Tilly, 2008)

„Ishodišta *rock and rolla* valja tražiti u supkulturi mladih ranih 1950-ih na jugu SAD-a, u radovima pionira žanra kao što su Elvis Presley, Chuck Berry, Gene Vincent, Little Richard, Jerry Lee Lewis, Bill Haley i dr. *Rocket 88* (1951.) Ikea Turnera i sastava *Kings of Rhythm* prijelomna je točka u kojoj se rani *rhythm and blues*, *jump blues* i *swing* pretapaju u *rock and roll*.“ (Tilly, 2008)

„No tek u opusu E. Presleya sredinom 1950-ih žanr postiže punu komercijalnu i kritičarsku afirmaciju, premošćujući dotadašnje rasne i društvene razlike. Izvedba skladbe *Rock Around The Clock* (1955.) B. Haleya i sastava *The Comets* smatra se ključnom u integriranju ranoga *rock and rolla* u svjetsku srednju glazbenu struju.“ (Hrvatska enciklopedija, *n. d.*)

„*Rock and roll* u najčišćem obliku podrazumijeva troakordnu strukturu, naglašenu melodioznost, pamtljiv i ponavljajući refren, primjenu četveročetvrtinske mjere, te snažan *backbeat* (ritmički naglasak na drugoj i četvrtoj, tj. nenaglašenoj dobi). U pravilu se izvodi na električnim instrumentima (gitara, bas-gitara, bubanj, klavir), s vokalom i u manjoj postavi, sastavljenoj od (tipično) četiri ili više glazbenika. No ta definicija u praksi doživljava niz odstupanja u svim elementima, ponajprije u pratećoj postavi koja može uključivati i primjenu drugih instrumenata, npr. razne vrste klavijatura/sintesajzera, puhačku sekciju (najčešće saksofon), gudačke instrumente, dodatne udaraljke i dr.“ (Hrvatska enciklopedija, *n. d.*) Primjer *rock* grupe u kojoj je dodatak flauta jest grupa *Drugi način*.

3.2.1. Hrvatski rock

„Iako se zbog specifičnih političkih i kulturnih okolnosti bivše države *rock* glazba u Hrvatskoj razvijala smanjenom dinamikom u odnosu na svjetsku, ona je u žanrovskom i evolucijskom smislu, osobito u kasnijim etapama, funkcionirala kao izravna posljedica kretanja na globalnoj sceni.“ (Hrvatska enciklopedija, *n. d.*)

Prema Hrvatska enciklopedija (*n. d.*), u početnoj fazi početkom 1960-ih dominirala je instrumentalna *rock* glazba pod jakim utjecajem svjetski uspješnih sastava poput *The Ventures* i *Shadows* (posebno skladbe *Apache*), a zvučnom spektru ubrzo se dodaju i vokalne dionice.

„Prvom domaćom *rock and roll* snimkom smatra se *Svi trče oko Sue* u izvedbi zagrebačkog sastava *Bijele strijele* iz 1962. (prepjev pjesme *Runaround Sue* Diona DiMuccija iz 1961.). Početno obličje hrvatskoj *rock*-sceni dali su i sastavi *Atomi*, *Crveni koralji*, *Lotosi*, *Delfini*, *Dinamiti* te šibenski sastav *Mi* kao rani predstavnici domaće fuzije *rocka* i *soula*.“ (Hrvatska enciklopedija, *n. d.*)

Prema *Croatia Records* (2021), pod umjetničkim pseudonimom Matt Collins, pjevač i skladatelj Karlo Metikoš, rođeni Zagrepčanin, svoju je pjevačku karijeru započeo u domovini, a potom i u Parizu gdje se 1961. afirmirao pjesmom *En écoutant la pluie* (*Ritam kiše*).

„Pjevač i skladatelj Drago Mlinarec ključna je kantautorska pojava kasnih 1960-ih. Godine 1966. osnovao je *Grupu 220*. Singl *Osmijeh* prva je važna hrvatska autorska *rock*-skladba, a album *Naši dani* (1968.) pionirsko je ostvarenje hrvatske i jugoslavenske *rock*-diskografije, nastalo pod utjecajem psihodelije i angloameričke *flower power* estetike. Taj album ujedno je i početna točka Mlinarčeve samostalne karijere, kojom je pod utjecajem B. Dylana, Neila Younga i drugih priznatih kantautorskih veličina, proširio poetski vokabular domaćega rocka i kantautorskoga popa. I danas je ostao upamćen te se često spominje u konotaciji s početkom rocka u Hrvatskoj.“ (Hrvatska enciklopedija, *n. d.*)

Prijelomna točka hrvatske *rock* glazbe prvi je album Josipe Lisac *Dnevnik jedne ljubavi* iz 1973. godine. Ovaj konceptualni rad, koji su autorski potpisali K. Metikoš i I. Krajač, kronološki bilježi emotivne etape dvoje zaljubljenih protagonista.

„Početkom 1970-ih sastav *Time* (osnovan u Zagrebu 1971.) objedinjuje elemente *jazz rocka* te instrumentalistička iskustva progresivnoga rocka, što se osobito prepoznaje na ambicioznom prvijencu *Time* (1972.) te djelomično na drugom ostvarenju *Time II* (1975.). U žanrovske okvire progresivnoga rocka uklapa se i sastav *Drugi način* (osnovan 1974. u Zagrebu), posebno s prvijencem *Drugi način* (1975.). Iste godine na ruševinama *Grupe 220*, a pod vodstvom Huseina Hasaneferića, s radom počinje *Parni valjak*. Zamišljen u početku kao svojevrsni zagrebački ekvivalent *Bijelom dugmetu*, sastav se poslije razvija u *mainstream*-instituciju hrvatske *rock* i *pop* glazbe, prihvaćajući različite estetske principe: od tzv. *boogie rocka* na prva dva albuma (*Dođite na show*, *Glavom kroz zid*) preko novoga vala i *ska*-glazbe (*Gradske priče*, 1979., *Vruće igre*, 1980.) do akustičnih formi te tzv. klasičnoga *rocka* u njegovim različitim oblicima.“ (Hrvatska enciklopedija, *n. d.*)

„Svjetski uzlet i afirmacija *punka* i novog vala na prijelazu 1970-ih u 1980-e izravno potiču hrvatsku inačicu žanrova. Iako je masovniji proboj doživio u Zagrebu ostvarenjima sastava *Azra* i *Film* te ranim radovima *Prljavoga kazališta*, zametci hrvatskog *punka* i novoga vala podjednako intenzivno (i u radikalnijem obliku) nastaju u Rijeci pionirskim doprinosom

sastava *Paraf* i *Termiti*. Pod vodstvom Branimira Johnnija Štulića, tročlana postava *Azre* (utemeljene u Zagrebu 1977.) ostavila je dubok trag sintezom novovalne sviračke energije, osobnih motiva te političkih i društvenih komentara.“ (Hrvatska enciklopedija, *n. d.*)

Prema Hrvatska enciklopedija (*n. d.*), estetika sastava *Film*, osnovanog u Zagrebu 1979. godine, više se oslanjala na melodične pop-forme. S druge strane, novovalni opus sastava *Haustor*, također osnovanog u Zagrebu 1979. godine, kao i samostalni rad Darka Rundeka, značajno su nadahnuti iskustvima teatra, *art-rocka*, domaće narodne glazbene baštine i tzv. *world music*.

Prema Hrvatska enciklopedija (*n. d.*), tijekom 1980-ih, britanski trendovi, osobito *synth pop* i *post punk*, značajno su utjecali na stvaralaštvo sastava *Denis & Denis* (Rijeka, 1982.), zagrebačkog sastava *Boa* te sastava *Dorian Gray*, koji je u svoju koncepciju uključio i neke aspekte *art-rocka*. Sastav *Zvijezde* slijedio je obrasce američkog *heartland rocka* u stilu Brucea Springsteena, donekle zadržavajući izvornu estetiku novovalnog sastava *Patrola* iz kojeg su potekli njihov autor i pjevač Renato Metessi.

„U drugoj polovici 1980-ih etablirali su se sastavi s izvorištima u *punku*, *bluesu* i *garažnome rocku*. *Psihomodo pop* adaptira urbanu filozofiju američkih *punk* i *protopunk*-izvođača (*The Velvet Underground*, Iggy Pop, *Ramones*) ugrađujući njezine elemente najprije u domaći *rock underground*, a potom u srednju struju. Sastav *Majke* (Vinkovci, 1983.) također reflektira *protopunk* i *hard rock* estetiku ključnih žanrovskih protagonista (*MC5*, *The Stooges* i dr.), a u kasnijim etapama (također Goran Bare samostalno) istražuje i američke korijenske žanrove, osobito *blues* i *country rock*.“ (Hrvatska Enciklopedija, *n. d.*)

Prema Hrvatska enciklopedija (*n. d.*), riječki sastav *Laufer*, predvođen osnivačem Damirom Urbanom, predstavlja školski primjer alternativnog izvođača. Nakon *Laufera*, Urban kroz projekt *Urban & 4* donosi vlastitu retrofuturističku viziju suvremenog *art-rocka*. Melodičniju stranu riječke scene utjelovljuje sastav *En Face*, koji se jasno opredjeljuje za gitaristički pop i *indie rock*, što se vidi na njihovom albumu *S dlana Boga pala si* iz 1994. godine.

„Subverzivna ishodišta u pankerskoj 'estetici ružnoga' prepoznaju se u glazbi utjecajnog riječkog sastava *Let 3*, izraslog iz zajedničkog temelja *Termita*, sastava *Let 2*, te multimedijskog projekta *Strukturne ptice*. Specifičnosti istarske scene prepoznaju se u opusu sastava *Gustafi*, regionalne *rock and roll* institucije čija je glazba sazdana od *rhythm and*

bluesa, rocka i tex-mexa, uz intenzivno korištenje elemenata istarske narodne baštine. Fuzija *rock* glazbe i elemenata etnoglazbe prisutna je i u opusu sastava *Šo!Mazgoon, Vještice* i dr.“ (Hrvatska enciklopedija, n. d.)

Prema Hrvatska enciklopedija (n. d.), propulzivna svjetska *alter rock* gibanja 1990-ih ostavila su trag u opusu zagrebačkog sastava *Pips, Chips & Videoclips*. Njihova autorska koncepcija, prisutna od prvog zapaženog nastupa 1992. godine sa singlom *Dinamo ja volim*, crpi nadahnuće iz različitih formi, uključujući *punk, indie rock, britpop*, psihodeliju i kabare. U užim i radikalnijim okvirima *punk rocka* djeluju *KUD Idijoti* (Pula, 1981.) i *Hladno pivo* (Zagreb, 1988.), koji su se postupno prilagođavali radiofoničnim zakonitostima *mainstreama*. Sisački sastav *Bambi Molesters* funkcionira kao domaći izdanak instrumentalnog američkog *surf rocka* iz prve polovice 1960-ih.“

„U širem smislu, kraj prošloga i dosadašnji tijek novoga stoljeća obilježava retroestetika koja se manifestira raznovrsnim rekonstrukcijama *rock-prošlosti*. Preneseno na suvremenu *rock-scenu*, u tom se smislu ističu primjeri *punk/ska revival* sastava *Kawasaki 3P*, potom kolaž akustičnog *indie rocka* i *americane* sastava *Pavel*, postpsihodelija novije inkarnacije sastava *Mayales* te, uz ostale, kombinacija *retro-soula, pop-rocka* i *funka* sastava *Jinx*.“ (Hrvatska enciklopedija, n. d.)

3.3. HEAVY-METAL GLAZBA

Prema Walser (n. d.), pojam *heavy-metal* pojavio se u tekstovima pjesama *Steppenwolfa Born to be Wild* (1968.), a već početkom 1970-ih *rock* kritičari koristili su ga da bi objasnili određeni stil glazbe. Britanske bendove sredinom 1960-ih poput *Creama, Yardbirds* i *Jeff Beck* grupe, zajedno s Jimijem Hendrixom, općenito se pripisuje razvijanju „žešćih“ bubnjeva, basova i izobličениh gitarskih zvukova koji razlikuju *heavy-metal* od ostalog *blues-based rocka*. Novi zvuk kodificirali su 1970-ih godina *Led Zeppelin, Deep Purple* i *Black Sabbath* izdanjem albuma *Led Zeppelin II, Deep Purple in Rock* i *Paranoid*, koji su sadržavali teške *riffove*, izobličene *power* akorde, mistične tekstove, gitarske i bubnarske solaže te vokalne stilove koji su varirali od vriske Roberta Planta iz *Zeppelina* do „civiljenja“ Ozzyja Osbournea iz *Sabbatha*. Razvijajući sve složenije scenske nastupe i neprestane turneje tijekom 1970-ih godina da bi nadoknadili nedostatak radijskog emitiranja,

bendovi poput *Kissa*, *AC/DC-a*, *Aerosmitha*, *Judas Priesta* i Alica Coopera uspostavili su međunarodnu bazu obožavatelja.

Vizinger (2021) navodi da postoji nekoliko osnovnih podjela *metala*. Glavnim podžanrovima *metala* smatraju se *heavy-metal*, *death metal*, *black metal*, *trash metal*, *glam metal*, *metalcore*, *doom-metal*, *sludge metal*, *stoner metal*, *power metal*, *symphonic metal*, *industrial metal*, *gothic metal*, *alternative metal* i *progressive metal*. Važno je spomenuti skupinu *extreme metala* kojoj pripadaju *black*, *death*, *trash*, *doom* i *speed metal*. U ovom je radu fokus na *heavy-metal* glazbi. Vizinger (2021) nadalje navodi da je *heavy-metal* podžanr koji dobiva najviše pažnje publike. Svoj zvuk dobiva proširenim gitarskim solažama, a gotovo se uvijek radi o energičnoj i glasnoj glazbi, dok je distorzija sveprisutna. Nije dozvoljeno zaboraviti važnost gitarskih *riffova* u *heavy-metalu*. „Uspoređujući *heavy-metal* s glazbom koja je prije postojala, teme o kojima se pjeva su tamnije. Možemo govoriti čak i o vjerskoj i političkoj propagandi koja je viđena u pjesmi *War Pigs Black Sabbath*. U borbama dobra i zla, nade i očaja, u temama iz životnog okruženja traži se nadahnuće za pjesme. Bend se sastoji od bas gitare, gitare, bubnjeva i izvođača. Česta su pojava dva gitarista, u kojima je jedan glavni (koji svira solaže), a drugi ritam gitara.“ (Vizinger, 2021) Također, kao i u sastavu *rock* bendova, moguće su pojave dodatnih instrumenata, kao električnih klavijatura (na primjeru američkog benda *Motionless in white*, njemački *Rammstein*), gajdi (hrvatska grupa *Manntra*) itd.

Prema tekstu Bedića (2021), Dario Polovina, gitarist zagrebačkog *trash metal* benda *Inciter*, smatra da je trenutna situacija na *metal* sceni dosta siromašna, ne zbog kvalitete, već zbog manjka bendova. On navodi da se bendovi često brzo pojavljuju i nestaju, te da previše ljudi svira kod kuće i dijeli to *online*, što vodi ka solo projektima koji traju oko mjesec dana. Također, bendovi izbacuju premalo materijala, pa nakon 10-15 godina karijere imaju samo jedan ili dva EP-a ili albuma.

Filip Letinić, basist zadarskog *metal* benda *Arises*, ističe da je pandemija dodatno pogoršala ionako klimavu domaću *metal* scenu. On smatra da zdrava scena ne može postojati bez *live* nastupa, jer su oni manifestacija svega što scena jest, posebno u *metalu* poznatom po vještim glazbenicima i kompeticijskom segmentu koji kulminira na *live* nastupima. Letinić ipak vidi pozitivnu stranu, navodeći da su bendovi sada kreativniji i imaju više vremena za kontinuirani kreativni rad.

Zoran Ernoić, basist varaždinskog benda *Cold Snap*, zaključuje da se situacija na hrvatskoj *metal* sceni pogoršala u odnosu na prije 10-ak godina. Prisjeća se 2008. godine kada je bilo puno više aktivnih bendova i mjesta za koncerte. Danas su mnogi klubovi zatvoreni, broj bendova se drastično smanjio, a mnogi glazbenici napustili su Hrvatsku jer nisu mogli živjeti od glazbe. Ernoić navodi bendove: *E.N.D.*, *Infernal Tenebra*, *Defiant*, *Throattwister*, *War-Head*, *Kymera* i *Kryn* kao primjere onih koji su i dalje aktivni. Mediji također ne pridonose boljoj percepciji i podršci *metal* sceni u Hrvatskoj.

Uzmimo primjer *Heretic Feast extreme metal festivala* koji se održao u Kutini u noći s 8. na 9. travnja 2023. godine (Uskrs). Iako je bila subota, dan kada se izlazi, mediji su to protumačili kao ismijavanje kršćanstva, prizivanje vruga i slično. Tako su počeli pisati naslove:

1. VELIČAJU VRAGA! Traži se zabrana još jednog koncerta! Ovaj put ne zbog cajki: „Pogledajte samo datum održavanja...” (Jutarnji List, 2023)
2. *Heretic Feast* na Veliku subotu izazvao bunu u Kutini - traži se zabrana koncerta (Večernji list, 2023)
3. U Kutini održan Festival *metal* glazbe *Heretic Feast* unatoč protivljenju kutinskog HSS-ovca (24 sata, 2023)
4. Zabranjivani „sotonistički koncert” u Kutini ipak se održao (Muzika.hr, 2023)
5. U Kutini održan Festival *metal* glazbe *Heretic Feast* unatoč protivljenjima (Otvoreno pismo gradskoj vlasti Kutine i javnosti) (Magnifikat.hr, 2023)
6. *Heretic Feast* na Veliku subotu izazvao bunu u Kutini - traži se zabrana koncerta (Večernji list, 2023)
7. Političar zgrožen što se dan prije Uskrsa održava *metal* festival: „Umjesto Boga, veliča se Vrag! To nije slučajno...” (Šibenski, 2023)
8. KRŠĆANSKE UDRUGE TRAŽE ZABRANU FESTIVALA Na *Heretic Feastu* sviraju i varaždinski bendovi (Varaždinski.hr, 2023)
9. SLAVLJENJE SMRTI NA VELIKU SUBOTU U tijeku peticija protiv održavanja Festivala *Heretic Feast* u Kutini (Hrvatska katolička mreža, 2023)
10. Kome smeta *metal* festival? Lokalni HSS-ovac tvrdi da je riječ o sotonističkom koncertu: „Veličaju vruga i mračne sile“ (Dnevnik.hr, 2023)
11. Koncert u Baraci na Veliku subotu mora biti zabranjen (Moslavački list, 2023)

Čak je pokrenuta i Peticija protiv uznemiravanja građana Kutine sotonističkim festivalom na Veliku subotu! (Open petition, 2023)

Ako uzmemo u obzir izreku P. T. Barnuma da „ne postoji stvar kao loš publicitet”, onda možemo reći da je *Heretic Feast extreme* postigao dobre brojke članaka u hrvatskim medijima.

Takav slučaj nije izoliran. Uzmimo primjer iz SAD-a kada su izvođača Marilyn Mansona mediji javno optuživali da je preko subliminiranih poruka u svojoj glazbi i lošim uzorom utjecao na mladiće koji su počinili strašan zločin u *Columbine* srednjoj školi u kojoj je stradalo 15 ljudi. Ova tragedija, kako kaže Manson, uništila je njegovu karijeru jer je bio lažno povezan sa slučajem.

4. KONVERGENCIJA MASOVNIH MEDIJA

Konvergencija je kompleksan pojam digitalne kulture. „Konvergencija medija je u najjednostavnijem tumačenju komunikacijske discipline omogućena spajanjem triju platformi: *broadcastinga* (emitiranja radija i televizije), interneta i telekomunikacija. Pri tome se događa preoblikovanje u nove izričaje i sadržaje, sasvim nova vrijednost i kvaliteta. Novine koje su konvergirale u portal, nisu više stare novine, nego jedan novi mediji s novim osobinama iako je zadržao i neke osobine staroga. Blog koji je nastao iz dnevnika, novi je izraz i novi medij i tako dalje.” (Zgrabljic Rotar, 2016: 60) „Kada je riječ o digitalnoj konvergenciji medija, ono je nastalo kao posljedica digitalne kulture i napretka tehnologije, a sam pojam označava kompleksnu cjelinu u kojoj analogne medije sve više zamjenjuju digitalni.” (Ivančić, 2020:13) Prema Ivančić (2020: 14), novine konvergirane u novinske portale nisu više ograničene na sliku i tekst, već mogu sadržavati i druge medijske alate kao što je na primjer video.

„Konvergirani tradicionalni masovni mediji koji su nastali na internetu kao novoj univerzalnoj platformi koji su donijeli promjene u medijski sustav su novinski portali, radio na zahtjev i televizija na zahtjev.” (Ivančić, 2020: 14) Zgrabljic Rotar (2016: 63) navodi kako ove vrste medija omogućavaju publici povratnu komunikaciju s medijima, a specifičnost je kod njih ta da oni još uvijek sadrže komponente masovnih medija kao što su zakonska regulacija, uredništvo, periodičnost proizvodnje medijskog sadržaja za publiku, a opstaju zbog publike ili oglašavanja i nekakvih sličnih financijskih izvora. Također, ono po čemu su konvergirani tradicionalni masovni mediji karakteristični jest oblik komuniciranja, a to je oblik „jedan prema mnogima”.

4. 1. INTERNETSKI PORTALI U HRVATSKOJ DANAS

Nakon što su građanima dugo vremena glavni izvor informacija bili radio i televizija, prema istraživanju Reutersova instituta za novinarstvo *Digital News Report 2017.*, u koje je bila uključena i Hrvatska, 91 % ispitanika informira se na internetu. Kako navodi Zgrabljic Rotar (2020: 173), u tom su trenutku novi internetski mediji svrgnuli s trona ne samo tiskovno novinarstvo čije naklade neprestano padaju, nego i samu televiziju, pa ne čudi da je u Hrvatskoj

u porastu broj svih vrsta portala. Prema Zgrabljic Rotar (2020: 88), u Hrvatskoj imamo 302 portala među kojima je 34 % neprofitnih.

Prema evidenciji Agencije za elektroničke medije, portale možemo podijeliti prema sljedećim kategorijama:

1. javni mediji (HRT*web*, HINA)
2. komercijalni portali koji imaju i svoje tiskano izdanje, radiopostaju ili televizijsku postaju
 - a. portali radiopostaja (*Web*-portal Radio Prkos Nova Gradiška, Portal 53, Radio 047, Trend portal, Laganini grupa, Internetski portal radio Virovitica i Virovitičkog lista, Prvi.hr, Antena Zadar)
 - b. portali televizijskih postaja (Dnevnik.hr, Zagrebancija.com)
 - c. portali dnevnih novina (Vecernji.hr, Jutarnji list portal, 24sata.hr, Novi list, Glas Istre, Glas Slavonije, Slobodna Dalmacija portal, Glas Podravine, Sportske novosti, Podravski list)
 - d. portali magazina i časopisa (Story, Cosmopolitan, Express.hr, Gloria.hr, Nacional.hr, Dubrovački vjesnik portal, Međimurske novine, Start news, Zagrebački.hr, Varaždinske vijesti)
3. komercijalni portali koji imaju samo internetsko izdanje
 - a. informativni portali na nacionalnoj i lokalnoj razini
 - b. specijalizirani portali
4. neprofitni portali.

5. METODOLOGIJA

Cilj je ovog rada istražiti reprezentaciju *rock* i *heavy-metal* glazbe u tradicionalnim i novim medijima u Republici Hrvatskoj.

Hipoteze glase:

1. Obožavatelji *rock* i *heavy-metal* glazbe u Hrvatskoj smatraju da novi mediji pružaju povoljniju i raznovrsniju pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe u usporedbi s tradicionalnim medijima.
2. Prema percepciji obožavatelja platforme novih medija u Hrvatskoj nude češću i kvalitetniju pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe nego tradicionalni mediji.
3. Obožavatelji *rock* i *heavy-metal* glazbe češće dobivaju informacije o ovom žanru iz novih medija.

Metodološki okvir uključuje uporabu kvantitativne metode anketnog upitnika koji je proveden *online* putem. Anketa je provedena od 26. svibnja do 5. lipnja 2024. godine pa je tim putem prikupljen 71 odgovor. Anketa je podijeljena digitalnim mrežnim kanalima uključujući i društvene mreže.

U anketi su sudjelovali ljudi različitih dobnih skupina, od srednjoškolaca do umirovljenika. Anketa nije fokusirana samo na one koji slušaju ili one koji su obožavatelji ovih žanrova, nego na sve koji prate domaće medije. Anketa se sastojala od 16 kratkih pitanja, a cilj ankete bio je dobiti podatke o tome koja vrsta medija objavljuje veći broj vijesti o *rock* i *heavy-metal* glazbi te na koji su način ovi žanrovi prikazani u tim medijima. Mediji su podijeljeni na tradicionalne (radio, televizija i novine) i nove (internetski portali, društvene mreže...) medije.

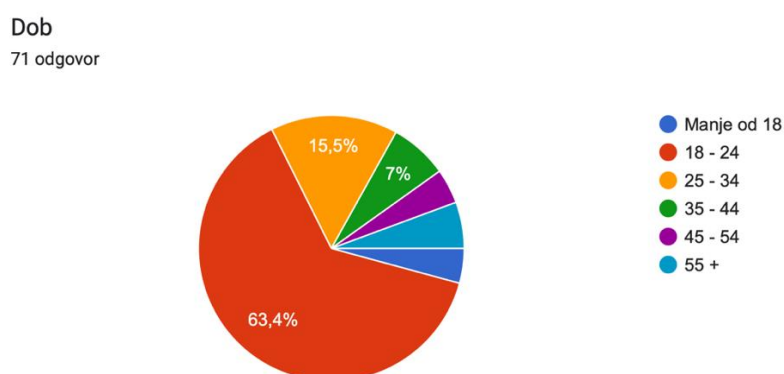
Nakon prikupljenih odgovora krenulo se u analizu i obradu podataka, a analizom rezultata ankete dolazi se do rezultata prikazanih u nastavku.

5.1. INTERPRETACIJA REZULTATA ANKETNOG UPITNIKA

Nakon provedenog anketnog upitnika dobiveni se odgovori interpretiraju. U prvom dijelu upitnika postavljena su demografska pitanja.

1. Dob

Grafikon 1. Prikaz dobne skupine ispitanika

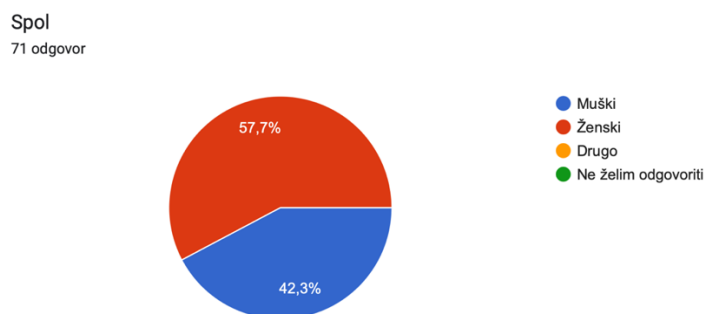

Izvor: Izrada autorice

Kao što nam grafikon „Dob“ prikazuje, od 71 odgovora koji je prikupljen prilikom ovog istraživanja, 63,4 % ispitanika ima između 18 i 24 godine, 15, 5% ispitanika ima između 25 i 34 godine, 7 % ispitanika ima između 45 i 54 godine, 5,6 % njih starije je od 55 godina, dok je 4,2 % ispitanika mlađe od 18 godina. Prema ovim podacima moguće je zaključiti da, iako je najveći postotak ispitanika u dobi između 18 i 24 godine (moguće je pretpostaviti da je većinom riječ o studentima), ipak imamo podatke i ostalih generacija.

2. Spol

Grafikon 2. Prikaz spola ispitanika

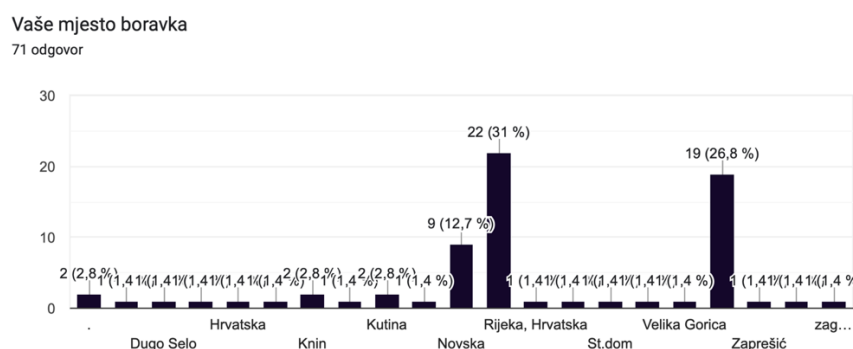

Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Spol“ prikazuje da je od 71 ispitanika 57,7 % ženskoga spola, dok je 42,3 % muškaraca. Ovdje ponovno imamo podjednaku podjelu koja je dakako pozitivno pridonijela ovom istraživanju.

3. Vaše mjesto boravka

Grafikon 3. Prikaz mjesta boravka ispitanika

Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Vaše mjesto boravka“ prikazuje da su ispitanici iz različitih dijelova Hrvatske, dok ima i nekoliko ispitanika koji su izvan granica naše zemlje. Tako podatci glase: 5 ispitanika

(7,3 %) nije željelo otkriti iz kojeg su mjesta, 1 ispitanik (1,41 %) je iz Donjeg Miholjca, 1 (1,41 %) je iz Dugog Sela, 1 je ispitanik (1,41 %) naveo da je iz Istre, 3 su ispitanika (4,2 %) iz Knina, 1 (1,41 %) je iz Koprivnice, 2 ispitanika (2,8 %) su iz Kutine, 1 ispitanik (1,41 %) je iz Njemačke, njih 9 (12,7 %) je iz Novske, 22 ispitanika (31 %) su iz Osijeka, 1 (1,41 %) je iz Rijeke, 1 (1,41 %) je iz Siska, 1 ispitanik (1,41 %) je iz Velike Gorice. Iz Zagreba je 20 ispitanika (31 %) te jedan ispitanik dolazi iz Zaprešića (1,41 %). Prema ovim podacima vidi se da je anketu ispunio velik broj ljudi iz raznih sredina; iz manjih mjesta i velikih gradova, što doprinosi bogatijem zaključku ove ankete.

4. Koliko često pratite vijesti ili sadržaj o *rock* i *heavy-metal* glazbi?

Grafikon 4. Prikaz koliko često ispitanici prate vijesti ili sadržaj o *rock* i *heavy-metal* glazbi

Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Koliko često pratite vijesti ili sadržaj o *rock* i *heavy-metal* glazbi?“ prikazuje nam sljedeće podatke: 22 ispitanika (31 %) ovakvu vrstu sadržaja prati rijetko, njih 10 (14,1 %) sadržaj o ovom žanru ne prati nikada, 17 ispitanika (23,9 %) ovu vrstu sadržaja prati svakodnevno, 11 ispitanika (15,5 %) izjasnilo se da ovaj sadržaj konzumira na tjednoj bazi te 11 ispitanika o *rock* i *heavy-metal* glazbi čita na mjesečnoj bazi.

Iako mali broj ljudi koji svakodnevno konzumira ovakav sadržaj nije ohrabrujuć, ipak moramo uzeti u obzir broj i dob ispitanika te podsjetiti da je u Republici Hrvatskoj ovaj žanr u pozadini već dulje vrijeme. Ipak, 61 ispitanik izrazio se da barem u nekim slučajevima popratiti vijesti o ovom žanru.

5. Koju vrstu medija prvenstveno koristite za praćenje vijesti o *rock* i *heavy-metal* glazbi?

Grafikon 5. Prikaz korištenja dviju vrsta medija

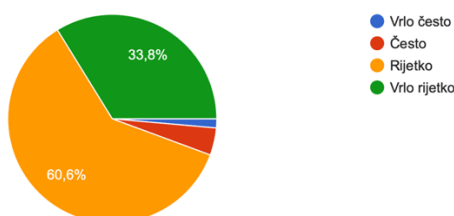
Izvor: Izrada autorice

Pod pitanjem broj 5, grafikon „Koju vrstu medija prvenstveno koristite za praćenje vijesti o *rock* i *heavy-metal* glazbi“ prikazuje da 61 ispitanik (85,9 %) koristi nove medije (društvene mreže, blogovi, časopisi...), 10 ispitanika koristi oboje (tradicionalne i nove medije), dok se niti jedan ispitanik nije izjasnio da informacije dobiva samo iz tradicionalnih medija.

6. Kako biste ocijenili učestalost izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?

Grafikon 6. Prikaz ocjene učestalosti izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima

Kako biste ocijenili učestalost izvještavanja o rock i heavy metal glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?
71 odgovor

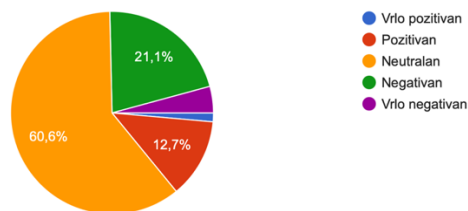
Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Kako biste ocijenili učestalost izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?“ prikazuje da 24 ispitanika (33,8 %) smatra da se tema *rock* i *heavy-metal* glazbe u tradicionalnim hrvatskim medijima pojavljuje vrlo rijetko, 43 ispitanika (60,6 %) smatra da se o ovim temama izvještava rijetko, 3 ispitanika (4,2 %) smatraju da se tema spominje često te 1 ispitanik (1,4 %) smatra da je tema vrlo često pokrivena.

7. Kako biste opisali ton izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?

Grafikon 7. Prikaz opisa tona izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima

Kako biste opisali ton izvještavanja o rock i heavy metal glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?
71 odgovor

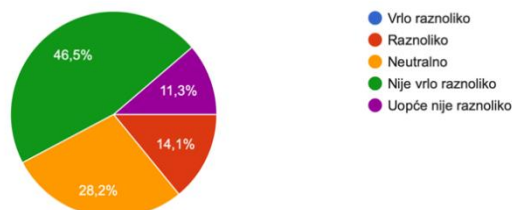
Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Kako biste opisali ton izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?“ prikazuje sljedeće: da je ton u tradicionalnim medijima vrlo negativan smatraju 3 ispitanika (4,2 %), da se o *rocku* i *heavy-metalu* piše negativnim tonom smatra 15 ispitanika (21,1 %), 43 ispitanika (60,6 %) kaže da se u tradicionalnim medijima o ovoj temi piše neutralnim tonom, 9 (12,7 %) misli da je ton pozitivan te 1 ispitanik (1,4 %) kaže da je ton izvještavanja vrlo pozitivan.

8. Koliko je raznoliko izvještavanje o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?

Grafikon 8. Prikaz ocjene raznolikosti izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima

Koliko je raznoliko izvještavanje o rock i heavy metal glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?
71 odgovor

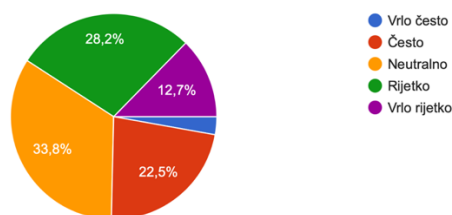
Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Koliko je raznoliko izvještavanje o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima?“ prikazuje da 8 ispitanika (11,3 %) smatra da izvještavanje o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima nije uopće raznoliko, 33 ispitanika (46,5 %) smatra da izvještavanje nije vrlo raznoliko, 20 ispitanika (28,2 %) slaže se da je raznolikost neutralna, 10 ispitanika (14,1 %) kaže da je izvještavanje raznoliko, a niti jedan ispitanik nije rekao da je izvještavanje vrlo raznoliko.

9. Kako biste ocijenili učestalost izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima?

Grafikon 9. Prikaz ocjene učestalosti izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima

Kako biste ocijenili učestalost izvještavanja o rock i heavy metal glazbi u novim hrvatskim medijima?
71 odgovor

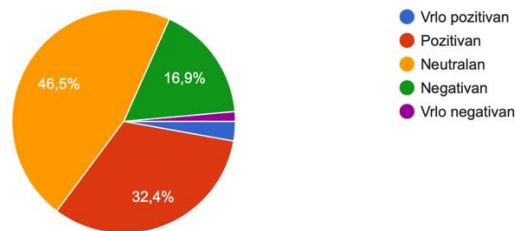
Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Kako biste ocijenili učestalost izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima?“ prikazuje da 16 ispitanika (12,7 %) smatra da je izvještavanje o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim medijima vrlo rijetko, 20 ispitanika (28,2 %) kaže da je izvještavanje o ovom žanru rijetko, 24 ispitanika (33,8 %) osjeća se neutralno prema ovoj temi, 16 (22,5 %) ih smatra da je tema često zastupljena, a 2 ispitanika (2,8 %) kažu da je tema vrlo često pokrivena.

10. Kako biste opisali ton izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima?

Grafikon 10. Prikaz ocjene tona izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima

Kako biste opisali ton izvještavanja o rock i heavy metal glazbi u novim hrvatskim medijima?
71 odgovor

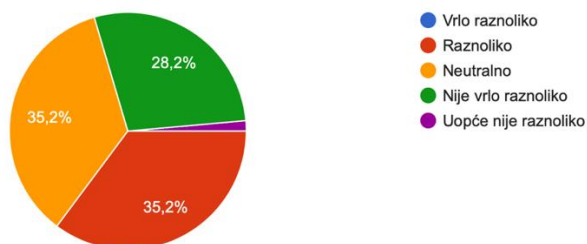
Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Kako biste opisali ton izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima?“ prikazuje da 1 ispitanik (1,4 %) smatra da je ton izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima vrlo negativan, 12 ispitanika (16,9 %) kaže da je ton negativan, 33 ispitanika (46,5 %) neutralno je prema ovoj temi, 23 ispitanika (32,4 %) govori da se o ovoj temi izvještava uglavnom pozitivnim tonom, dok 2 ispitanika (2,8 %) kažu da je ton izvještavanja vrlo pozitivan.

11. Koliko je raznoliko izvještavanje o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima?

Grafikon 11. Prikaz ocjene raznolikosti izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima

Koliko je raznoliko izvještavanje o rock i heavy metal glazbi u novim hrvatskim medijima?
71 odgovor

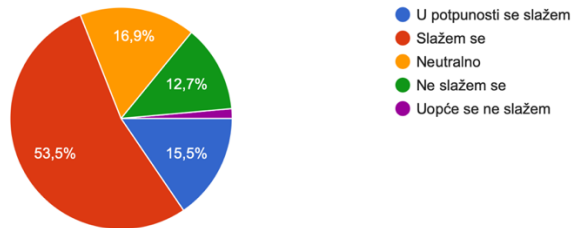
Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Koliko je raznoliko izvještavanje o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima?“ prikazuje da 1 ispitanik (1,4 %) smatra da izvještavanje o ovoj temi uopće nije raznoliko, 20 ispitanika (28,2 %) misli da izvještavanje nije vrlo raznoliko, njih 25 (35,2 %) neutralno je prema ovoj temi, 25 ispitanika (35,2 %) smatra da je izvještavanje raznoliko, dok niti jedan ispitanik ne smatra da je izvještavanje vrlo raznoliko.

12. U usporedbi s tradicionalnim medijima, smatrate li da novi mediji pružaju bolju pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe?

Grafikon 12. Prikaz bolje pokrivenosti novih medija u usporedbi s tradicionalnim u odnosu prema *rock* i *heavy-metal* glazbi

U usporedbi s tradicionalnim medijima, smatrate li da novi mediji pružaju bolju pokrivenost rock i heavy metal glazbe?
71 odgovor

Izvor: Izrada autorice

Grafikon „U usporedbi s tradicionalnim medijima, smatrate li da novi mediji pružaju bolju pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe?“ prikazuje da se 1 ispitanik (1,4 %) uopće ne slaže s izjavom da novi mediji pružaju bolju pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe za razliku od tradicionalnih, 9 ispitanika (12,7 %) ne slaže se s izjavom, 12 (16,9 %) ih je neutralno, 38 ispitanika (53,5 %) slaže se s izjavom, dok se 11 ispitanika (15,5 %) u potpunosti slaže.

13. Vjerujete li da novi mediji daju točniju predstavu o *rock* i *heavy-metal* kulturi?

Grafikon 13. Prikaz točnijeg predstavljanja novih medija o *rock* i *heavy-metal* kulturi

Izvor: Izrada autorice

Grafikon „Vjerujete li da novi mediji daju točniju predstavu o *rock* i *heavy-metal* kulturi?“ prikazuje da se 1 ispitanik (1,4 %) uopće ne slaže da novi mediji daju točniju predstavu o *rock* i *heavy-metal* kulturi, 14 ispitanika (19,7 %) kaže da se ne slaže s ovom izjavom, 25 ispitanika (35,2 %) neutralno je prema ovome, 26 ispitanika (36,6 %) slaže se, a njih 5 (7 %) slaže se u potpunosti.

14. Što mislite da bi tradicionalni mediji mogli učiniti da bi poboljšali izvještavanje o *rock* i *heavy-metal* glazbi?

Ovaj je tip pitanja otvoren pa su i odgovori bili različiti. Uglavnom se odgovori podudaraju, neki od njih kažu da bi trebalo zaposliti mlađe ljude, uvesti rubrike ili emisije koje bi izvještavale o ovom žanru, zaposliti kritičare, generalno pozitivnije izvještavati o ovim žanrovima, a ne da se u medijima pojavljuju samo prilikom nekakvih incidenata. Neki od ispitanika smatraju da bi se trebalo prestati pisati samo o *mainstream* temama koje preplavljaju medije, ali i da bi trebalo izvještavati s manje predrasuda.

15. Možete li podijeliti konkretne primjere gdje su novi mediji pružili izvrsnu pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe?

Na ovo pitanje uglavnom su došli podjednaki odgovori. Ako se odvoje oni ispitanici koji nisu znali navesti primjer, ostatak je zvučao ovako: nedavni koncert *Rammsteina* u Beogradu, izdvojili su portale (Muzika.hr) te društvene mreže (Instagram, Tik Tok, YouTube, Facebook), časopis *Rolling Stone*, nastup Baby Lasagne na Euroviziji koji se pojavio s *metal* pjesmom (koju su često slušatelji uspoređivali s *Rammsteinom*).

16. Kako je predstavljanje *rock* i *heavy-metal* glazbe u hrvatskim medijima utjecalo na vaše mišljenje o tim žanrovima?

Većina ispitanika na ovo je pitanje odgovorila da mediji nisu imali nikakav utjecaj na njihovo mišljenje zato što ili uopće ne slušaju ovaj žanr ili su obožavatelji od rođenja pa već imaju izgrađen stav. Nekoliko ih je odgovorilo da su mediji utjecali da o ovom žanru razmišljaju negativno zbog raznih naslova i incidenata, a ostali su odgovorili da je utjecaj na njihovo mišljenje bio pozitivan te da su preko medija otkrili nove izvođače i proširili svoje horizonte.

5.2. RASPRAVA

Analiza rezultata potvrđuje da se ispitanici koji su obožavatelji *rock* i *heavy-metal* glazbe informiraju o tim temama često i to iz oba izvora, kako tradicionalnih tako i novih medija. Tradicionalni mediji u znatno manjem broju izvještavaju o ovoj temi, stoga niti jedan ispitanik nije naveo tradicionalne medije kao jedini, isključivi izvor. O tonu izvještavanja u tradicionalnim medijima veći broj ispitanika smatra da je negativan, najveći postotak ispitanika smatra da je raznolikost izvještavanja o ovoj temi u tradicionalnim medijima izrazito mala, odnosno da je nema. O učestalosti izvještavanja o ovoj temi u novim medijima veći broj ispitanika izrazio je da je to izvještavanje rijetko. Kada se govori o tonu izvještavanja u novim medijima, najveći broj ispitanika rekao je da je ton neutralan, ali zato je veći broj ispitanika rekao da je ton pozitivan, nego oni koji su rekli da je ton negativan. O raznolikosti izvještavanja najveći broj ispitanika izjasnio se da je raznolikost prisutna. Preko 50 % ispitanika slaže se s izjavom da novi mediji pružaju bolju pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe nego tradicionalni, a također se najviše ispitanika složilo s izjavom da novi mediji daju točniju predstavu o *rock* i *heavy-metal* glazbi.

Analiziranjem otvorenih pitanja dolazi se do zaključka da bi se u tradicionalne medijske redakcije trebalo zaposliti mlađe ljude, glazbeno obrazovane, ali i da bi se zapravo trebalo uvesti emisije i posvetiti vrijeme sadržajima koji bi pokrivali ovu temu. Ispitanici su se uglavnom složili da su novi mediji izvrsno izvijestili o *Rammsteinovu* koncertu u Beogradu te da je taj koncert postao *viralan* na našem području, bilo to na društvenim mrežama ili portalima. Također se iz tog pitanja došlo do zaključka da većina ljudi koristi društvene mreže, nešto manji broj koristi portale, dok najmanji broj ljudi koristi časopise. Kada se govori o utjecaju medija na mišljenje ispitanika o ovoj temi, može se zaključiti da zbog slabog i rijetkog izvještavanja mediji zapravo i nisu utjecali na njihova mišljenja.

6. ZAKLJUČAK

Prema rezultatima ovog istraživanja, potvrđene su sve postavljene hipoteze vezane uz percepciju obožavatelja *rock* i *heavy-metal* glazbe u Hrvatskoj o ulozi novih medija u izvještavanju o ovom glazbenom žanru.

„Obožavatelji *rock* i *heavy-metal* glazbe u Hrvatskoj smatraju da novi mediji pružaju povoljniju i raznovrsniju pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe u usporedbi s tradicionalnim medijima.“ Prva hipoteza je potvrđena. Većina ispitanika izjasnila se da je izvještavanje o *rock* i *heavy-metal* glazbi raznovrsnije i pozitivnije za razliku od izvještavanja u tradicionalnim medijima. „Platforme novih medija u Hrvatskoj nude češću i kvalitetniju pokrivenost *rock* i *heavy-metal* glazbe nego tradicionalni mediji prema percepciji obožavatelja.“ Druga hipoteza je također potvrđena. „Obožavatelji *rock* i *heavy-metal* glazbe češće dobivaju informacije o ovom žanru iz novih medija.“ Treća hipoteza je isto tako potvrđena. Ispitanici su se izjasnili da informacije dobivaju ili isključivo iz novih medija, ili iz novih i tradicionalnih medija, ali se niti jedan ispitanik nije izjasnio da informacije o ovoj temi dobiva samo isključivo iz tradicionalnih medija.

Izrađivanjem ovog rada dolazi se do zaključka da se glazbi, kao važnom dijelu našeg društva, treba posvetiti mnogo više vremena i pažnje u obje vrste medija, nego što se to trenutno radi. Također, ne smije se zanemarivati i imati predrasude prema supkulturama, jer ih se tako potire iz medija i na taj način se one ne prenose na mlađe generacije ili na one pojedince koji nisu u društvu imali nekoga iz te supkulture. Najbolji je primjer ovogodišnji predstavnik Hrvatske na Eurosongu koji se pojavio s *metal* pjesmom i osvojio srca većine stanovnika Republike Hrvatske, iako se oni kao pojedinci uglavnom ne izjašnjavaju kao obožavatelji ovog žanra. Upravo je ovaj primjer pokazatelj moći medija, no ukazuje i na važnost načina izvještavanja o temi.

Literatura

Knjige

1. Andreis, J. (1989), Povijest glazbe 1., Sveučilišna naklada Liber, Zagreb
2. Baldwin, E. et al. (1999), Introducing Cultural Studies, Prentice Hall, London
3. Bauman, Z. (2004), Wasted Lives. Modernity and its Outcasts. Cambridge, Malden: Polity Press.
4. Danesi, M. (2008), Popular Culture: Introductory Perspectives. Lanham: Rowman & Littlefield, cop.
5. Dobrota, S. (2012), Glazba između pedagogije, kulture i jezika, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split
6. Durkheim, E. (2003), Samoubojstvo. U: Cvjetičanin, V. i Supek, R., Emile Durkheim i francuska sociološka škola, Naklada Ljevak, Zagreb
7. Haviland, W. (1974), Cultural Anthropology, Vermont (USA), Harcourt Brace College Publishers
8. Herndon, M., McLeod, N. (1982), Music as culture, Norwood editions, Pennsylvania
9. Tilly, R. (2008), Električna snoviđenja, Prometej, Novi Sad
10. Zgrabljic Rotar, N. (2020), Digitalno doba, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
11. Zgrabljic Rotar, N. (2016), Novi mediji digitalnog doba, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb

Završni radovi, diplomski radovi, magistarski radovi i disertacije

1. Berislavić, M. (2020), Transformacija hrvatske rock glazbe kao dio općih kretanja u hrvatskoj popularnoj kulturi (1985. do 2005.), Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb
2. Hodalj, J. (2018), Uloga medijske pismenosti u obrazovanju, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, Zagreb

3. Ivančić, E. (2020), Digitalna konvergencija medija na primjeru informativnih internetskih portala, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Osijek
4. Lazo, A. (2022), Hrvatska popularna glazba u međunarodnom Kontekstu, Veleučilište s pravom javnosti *Baltazar Zaprešić*, Zaprešić
5. Miškulin, E. A. J (2019), Hipi generacija i njezin utjecaj na hrvatsku modu, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
6. Velčić, S. (2022), Glazba kao jezik, Sveučilište u Rijeci, Rijeka

Elektronski članci u časopisima

1. Bedić, L. (2021), Metal u Hrvatskoj - gdje je nestala scena, gdje se skriva?, *glazba.hr*, Zagreb, URL: <https://glazba.hr/citaj/price/metal-u-hrvatskoj-gdje-je-nestala-scena-gdje-se-skriva/>, [pristup: 11. 03. 2024.]
2. Blažeković, N. (2023), Koncert u Baraci na Veliku subotu mora biti zabranjen, *Radio Moslavina*, Kutina, URL: <http://www.radiomoslavina.hr/2023/03/koncert-u-baraci-na-veliku-subotu-mora-biti-zabranjen/>, [pristup: 11. 03. 2024.]
3. Bustamante, M. et al. (2021), The Life Cycle of Subcultures in the Digital Age, *Ujedinjeno Kraljevstvo*, URL: <https://storymaps.arcgis.com/stories/1edbcdad8925452fb03bdeedb1ce9db34>, [pristup 21. 5. 2024.]
4. Čolić, S. (2008), Sociokulturni aspekti potrošnje, potrošačke kulture i društva, *Institut društvenih znanosti Ivo Pilar*, Zagreb, URL: <https://hrcak.srce.hr/file/49110>, [pristup 22. 04. 2024.]
5. Divanović, M. (n. d.), Hippy pokret, *scribd.com*, URL: <https://www.scribd.com/doc/201919785/Hippie-Pokret>, [pristup 1. 6. 2024.]
6. Gavranić, N. (n. d.), *Kultura*, [Pristup, 25. 5. 2024.]
7. Labaš, D., Mihovilović, M. (2011), Masovni mediji i semiotika popularne kulture, *Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, URL: <https://hrcak.srce.hr/file/112136> [pristup: 11. 03. 2024.]
8. Pasqualetti, F. (2005), Novi mediji i digitalna kultura, izazov odgoju, *Università Pontificia Salesiana*, Italija, URL: <https://hrcak.srce.hr/file/168292>, [pristup: 22. 05. 2024.]

9. Respers, L. (2017), Marilyn Manson: Columbine massacre ‘destroyed’ my career, CNN, Ujedinjeno Kraljevstvo, URL: <https://edition.cnn.com/2017/09/22/entertainment/marilyn-manson-columbine/index.html>, [pristup 22. 05. 2024.]
10. Splichal, S. (2014), Masovni mediji između javnosti i javne sfere, URL: <https://hrcak.srce.hr/file/186765> [pristup: 5. 6. 2024.]
11. Vizinger, T. (2021) , Evolucija žanra – metal: dobrodošli u bezbroj mikrožanrova, Udruga Ziher, Zagreb, URL: <https://www.ziher.hr/evolucija-zanra-mikrozanrovi-metal/>, [pristup: 11. 03. 2024.]
12. . Vrhovčić, P. (2020), Pojam subkulture nekad i danas – vremeplov jednog pojma, Sveučilište Sjever, Koprivnica, URL: <http://pressedan.unin.hr/pojam-subkulture-nekad-i-danas-vremeplov-jednog-pojma.html>, [pristup: 12. 4. 2024.]
13. Walser, R. (2024), heavy metal, Britannica, Ujedinjeno Kraljevstvo, URL: <https://www.britannica.com/art/heavy-metal-music>, [pristup: 7. 5. 2024.]

Mrežne stranice

1. Bitno.net, URL: <https://www.bitno.net/kultura/glazba/metal-i-ostale-vrste-glazbe-i-ulazak-u-odredeno-stanje/>, [pristup: 11. 03. 2024.]
2. Croatia Records, URL: <https://crorec.net/novosti/karlo-metikos-matt-collins-30-godina-od-odlaska-velikog-pjevaca-i-skladatelja/>
3. Dnevnik.hr, URL: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/lokalnom-hss-u-smeta-metal-festival-u-kutini-borba-protiv-sotonistickog-koncerta-se-nastavlja---769700.html>, [pristup: 11. 03. 2024.]
4. Hrvatska enciklopedija, URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/kultura>, [pristup: 11. 03. 2024.]
5. Hrvatska enciklopedija, URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/rock-glazba>, [pristup: 11. 03. 2024.]
6. Hrvatska enciklopedija, URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/supkultura>, [pristup: 11. 03. 2024.]
7. Hrvatska enciklopedija, URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/rock-glazba>, [pristup: 24. 04. 2024.]

8. Hrvatska katolička mreža, URL: <https://hkm.hr/vijesti/domovina/slavljenje-smrti-na-veliku-subotu-u-tijeku-peticija-protiv-odrzavanja-festivala-heretic-feast-u-kutini/>, [pristup: 11. 03. 2024.]
9. Jutarnji.hr, URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/trazi-se-zabrana-jos-jednog-koncerta-ovaj-put-ne-zbog-cajki-pogledajte-samo-datum-odrzavanja-15312732>, [pristup: 11. 03. 2024.]
10. Loudwire, URL: <https://loudwire.com/where-did-metal-devil-horns-hand-come-from/>, [pristup: 20. 5. 2024.]
11. Magnifikat.hr, URL: <https://magnifikat.hr/u-kutini-odrzana-festival-metal-glazbe-heretic-feast-unatoc-protivljenjima-otvoreno-pismo-gradskoj-vlasti-kutine-i-javnosti/>
12. Ministarstvo kulture i medija, URL: <https://min-kulture.gov.hr/medijska-pismenost/16796>, [pristup: 20. 5. 2024.]
13. Muzika.hr, URL: <https://www.muzika.hr/zabranjivani-sotonisticki-koncert-u-kutini-ipak-se-odrzao/>
14. openPetition, URL: <https://www.openpetition.eu/hr/petition/online/protiv-uznemiravanja-gradana-kutine-sotonistickim-festivalom-na-veliku-subotu>, [pristup: 11. 03. 2024.]
15. Pressbooks, URL: <https://opentextbc.ca/introductiontosociology3rdedition/chapter/16-3-media-and-postmodern-culture/>, [pristup: 20. 5. 2024.]
16. Reverso, URL: <https://www.reverso.hr/kultura/>, [pristup: 11. 03. 2024.]
17. Šibenski, URL: <https://sibenski.slobodnadalmacija.hr/sibenik/susur/glazba/politicar-zgrozen-sto-se-dan-prije-uskrsa-odrzava-metal-festival-umjesto-boga-velica-se-vrag-to-nije-slucajno-1270664>, [pristup: 11. 03. 2024.]
18. Varaždinski.hr, URL: <https://varazdinski.net.hr/vijesti/scena/90521/krscanske-udruge-traze-zabranu-festivala-na-heretic-feastu-sviraju-i-varazdinski-bendovi/>, [pristup: 11. 03. 2024.]
19. Večernji list, URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/heretic-feast-na-veliku-subotu-izazvao-bunu-u-kutini-trazi-se-zabrana-koncerta-1662082>, [pristup: 11. 03. 2024.]
20. Vijenac, URL: <https://www.matica.hr/vijenac/563/sto-je-kultura-24848/> [Pristup, 1. 6. 2024.]

21. 24sata, URL: <https://www.24sata.hr/show/u-kutini-odrzan-festival-metal-glazbe-heretic-feast-unatoc-protivljenju-dragutina-vagnera-902952>, [pristup: 11. 03. 2024.]

Prilozi:

Fotografije:

Prilog 1. Slika 1. Ljudi zajedno okupljeni gledaju televiziju (Laurel Brinson, 2021) URL: <https://blogs.oregonstate.edu/laurelbrinsondesign/2021/01/14/thoughts-on-marshall-mcluhan/>

Prilog 2. Slika 2. Ronnie James Dio, dvostruki znak rogova (Amino, 2016) URL: https://aminoapps.com/c/metal/page/blog/ronnie-dio-and-the-history-of-the-horns/V0kI_7uPYjeLGDWzWbZ0P07wIKk26aV

Prilog 3. Slika 3. Stražnja strana *Covenova* albuma (Google slike, 2024) URL:

https://www.google.com/search?q=witchcraft+coven+back+side&client=safari&sca_esv=5117588ff0c2eced&sca_upv=1&rls=en&udm=2&biw=1324&bih=732&ei=xvRRZvfUFtLAXc8PteStuAc&ved=0ahUKEwj3z9_pgKmGAXVSYPEDHTVyC3cQ4dUDCA8&uact=5&oq=witchcraft+coven+back+side&gs_lp=Egxnd3Mtd2l6LXNlcnAiGndpdGNoY3JhZnQgY292ZW4gYmFjayBzaWRISJFEUPcBWPFCcAN4AJABAJgBeaABxAyqAQQwLjE0uAEDyAEA-AEBmAIEoALpA8ICBxAAGIAEGBPCAggQABgTGAgYHsICBhAAGBMYHpgDAOIDBRIBMSBAiAYBkgcDMC40oAfrCw&sclient=gws-wiz-serp#vhid=W-xS9ffcXWiiRM&vssid=mosaic

Prilog 4. Slika 4. *Hippie-pokret* (*Wannabe magazine*) URL: <https://wannabemagazine.com/hipi-pokret-ukljuci-se-pokreni-se-i-odbaci-pravila/>

Prilog 5. Slika 5. Punk, *Sex Pistols* na koncertu u Studentersamfundetu, Trondheim, Norveška, 1977. (Hrvatska enciklopedija, 2024) URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/punk>

Grafikoni:

Prilog 1. Grafikon 1. Prikaz dobne skupine ispitanika

Prilog 2. Grafikon 2. Prikaz spola ispitanika

Prilog 3. Grafikon 3. Prikaz mjesta boravka ispitanika

Prilog 4. Grafikon 4. Prikaz koliko često ispitanici prate vijesti ili sadržaj o *rock* i *heavy-metal* glazbi

Prilog 5. Grafikon 5. Prikaz korištenja dviju vrsta medija

Prilog 6. Grafikon 6. Prikaz ocjene učestalosti izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima

Prilog 7. Grafikon 7. Prikaz opisa tona izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima

Prilog 8. Grafikon 8. Prikaz ocjene raznolikosti izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u tradicionalnim hrvatskim medijima

Prilog 9. Grafikon 9. Prikaz ocjene učestalosti izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima

Prilog 10. Grafikon 10. Prikaz ocjene tona izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima

Prilog 11. Grafikon 11. Prikaz ocjene raznolikosti izvještavanja o *rock* i *heavy-metal* glazbi u novim hrvatskim medijima

Prilog 12. Grafikon 12. Prikaz bolje pokrivenosti novih medija u usporedbi s tradicionalnim u odnosu prema *rock* i *heavy-metal* glazbi

Prilog 13. Grafikon 13. Prikaz točnijeg predstavljanja novih medija o *rock* i *heavy-metal* kulturi

